

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

GEORGES PEREC

UYUYAN ADAM

Metis Edebiyat

Georges Perec

UYUYAN ADAM

Georges Perec 1936'da Paris'te doğdu. 1954'te başladığı tarih öğrenimini kısa sürede bıraktı. 1960'ta Paulette Pétras ile evlendi. 1965'te *Les Choses* (Şeyler, Metis Yayınları, 1988) adlı kitabıyla Renaudot ödülünü kazandı. 1960'ta Raymond Queneau (matematiğe tutkun bir edebiyatçı) ve François Le Lionnais (edebiyata tutkun bir matematikçi) tarafından kurulan ve "yazarların nasıl isterlerse öyle kullanabilecekleri yeni biçimler, yeni yapılar arayışı"nı (Queneau) kendine amaç edinen OULIPO'ya (Ouvroir de Littérature Potentielle - Potansiyel Edebiyat İşliği) katıldı. Kitaplarının hemen hepsinin belli bir otobiyografik damga taşıdıklarını söyleyen Perec, çalışmasının dört ufkunu belirleyen dört kutbun –kendisini çevreleyen dünya, kendi tarihi, dil, kurgu– ötesinde, yazarlık tutkusunun, çağının tüm edebiyatını katetmek olduğunu, ama bunu kendi ayak izlerinin üzerinden yeniden geçerek değil, sürekli hareket halinde, sürekli yürüyerek yapmak istediğini söyler. Yapıtlarını başkayapıtlardan oluşan bir bütünün parçası olarak niteleyen yazar, hep yeniden okuduğu, alttan alta yanıt verdiği, irdelediği, kendine kaynak olarak gösterdiği yazarlar arasında Flaubert, Kafka, Joyce, Jules Verne, Queneau ve Leiris'i de sayar. Perec 1982'de, Ivry'de, bronş kanserinden ölmüştür.

Başlıca yapıtları arasında şunları sayabiliriz: *Les Choses* (1965, Şeyler, Metis Yayınları, 1988, 1998), *Un homme qui dort* (1967, Uyuyan Adam, Metis Yayınları, 1990, 2000), *La Disparition* (1969, Yokolma), *La Boutique obscure* (1973, Karanlık Dükkan), *Espèces d'espaces* (1974, Mekân Türleri), *W ou le Souvenir d'enfance* (1975, W ya da Çocukluk Anısı, Metis'ten yayımlanacak), *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien* (1975, Bir Paris Mekânını Tüketme Girişimi), *Alphabets* (1976, Alfabeler), *Je me souviens* (1978, Anımsıyorum), *La Vie mode d'emploi* (1978, Yaşam Kullanma Kılavuzu, YKY, 1996), *Mots croisés* (1979, 1986, Bulmacalar [iki cilt]), *La Clôture et autres poèmes* (1980, Çit ve Diğer Şiirler), *Penser/Classer* (1985, Düşünmek/Sınıflandırmak).

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

Metis Edebiyat
Uyuyan Adam, Georges Perec
Fransızca Basımı: Un homme qui dort
Denoël, 1967

© Bu çevirinin bütün yayım hakları
Metis Yayınları'na aittir.

Birinci Basım: Ekim 1990
İkinci Basım: Haziran 2000

Yayın Yönetmeni: Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Resmi:
Yves Tanguy, *Yavaşlık Günü*
Kapak Tasarımı: Semih Sökmen

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Kapak ve İç Baskı: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Cilt: Sistem Mücellithanesi

ISBN 975-342-279-2

GEORGES PEREC

UYUYAN ADAM

Fransızca'dan Çeviren:
SOSİ DOLANOĞLU

METİS YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://mantey.org>

*Paulette için
In memoriam J.P.*

Evinden çıkman gerekmez. Masandan kalkma ve dinle. Hatta dinleme, yalnızca bekle. Hatta bekleme bile, kesinlikle sessiz ve yalnız ol. Dünya, maskesini düşüresin diye, gelip kendini sunacaktır sana, başka türlü olamaz; kendinden geçmiş bir halde eğilecektir önünde.

FRANZ KAFKA

*(Günah, Acı, Umut ve Doğru Yol Üzerine
Düşünceler)*

GÖZLERİNİ KAPAR KAPAMAZ, uykunun serüveni başlıyor. Belleğinin, bir yansıma sayesinde lavaboya, bir kitabın biraz daha açık gölgesi sayesinde etajere yeniden hayat vererek, asılı giysilerin daha koyu kütlesini belirginleştirerek, pencerenin ışık geçirmez karesi sayesinde binlerce kez katettiğin yolları yeniden çizerek onları zahmetsizce tanımladığı odada, ayrıntıların parçalara böldüğü o karanlık hacimdeki bildik alacakaranlığın yerini, bir süre sonra, iki boyutlu bir uzay alıyor; sanki, tam dikey olmasa da, burnunun direği üstünde duran ve böylece gözlerinin düzlemiyle küçücük bir açı yapan, sınırları belirsiz bir tablo varmış gibi; bu tablo sana önce tekdüze bir grilikte, daha doğrusu nötr, renksiz, biçimsiz görünebilir, ancak, kuşkusuz kısa süre içinde en az iki özelliği olduğu ortaya çıkar: Bunlardan ilki, gözkapaklarını biraz sıkıca kapadığında, tablonun az çok kararmasıdır; daha kesin belirtmek gerekirse, gözlerini kapadığında kaşlarının çizgisi üzerinde meydana gelen kasılmanın, sanki, vücuduna oranla düzlemin eğimini değiştirme gücü varmış, sanki kaşlarının çizgisi birleşme noktasını oluşturuyormuş ve bunun sonucunda –bu sonuç apaçık ortada olması dışında tanıtlanamamakla birlikte– algıladığın karanlığın yoğunluğunu ya da niteliğini değiştirme gücü varmış gibi; ikincisi ise, bu uzayın yüzeyinin hiç de düzgün olmadığıdır, daha kesin belirtmek gerekirse, karanlığın dağılımı, yayılımı homojen bir biçimde olmamaktadır: Başka deyişle üst bölge açıkça daha karanlıktır, sana en yakın görü-

nen alt bölge ise –yakın uzak, yukarı aşağı, ön arka kavramları kesinliklerini çoktan gözle görülür şekilde kaybetmişse de – hem çok daha gridir, yani başta sandığın gibi nötr olmayıp çok daha beyaz, adamakıllı beyazdır, hem de bir, iki ya da pek çok çeşit kese, kapsül içermekte ya da taşımaktadır; bir göz-yaşı bezini düşün örneğin, biraz onun gibi, kenarları ince ve tüylüdür, içlerinde ise çok çok beyaz, bazen ipincecik çubuklar gibi çok ince, bazen çok daha kalın, hatta solucanlar gibi kaygan parlıtlar titreşir, kıvıldanır, eğilip bükülür. Bu parlıtların, her ne kadar parıltı sözcüğü burada bütünüyle yanlış kaçırırsa da, kendilerine bakılamaması gibi tuhaf bir meziyetleri vardır. Dikkatini onlara biraz fazla yönelttin mi, ki bunu yapmamak imkânsız gibidir, çünkü karşında dansederler ve geri kalan her şey varla yok arasında gidip gelir, gerçekten de kaşlarının birleşme noktasından ve karanlığın düzensiz bir biçimde yayıldığı bu zar zor algılanabilir iki boyutlu pek belirsiz uzaydan başka hissedilebilir bir şey kalmaz, ama onlara bakar bakmaz –gerçi bu sözcük artık, doğal olarak, bir şey ifade etmemektedir– örneğin onların biçimleri ya da özleri ya da bir ayrıntı hakkında az da olsa kesin bir şeyler bilmeye çalıştığın anda, kendini, gözlerin açık olarak, pencerenin –kese ya da keselerle penceren arasında hiçbir benzerlik olmamakla birlikte– yeniden kareye dönuşen o ışık geçirmez dikdörtgenin karşısında bulacağından emin olabilirsin. Ne var ki, gözlerini tekrar kapamandan az sonra yine belirirler ve onlarla birlikte, kaşlarıyla eklemlenen oldukça eğimli uzay da belirir; büyük olasılıkla bu parlıtlar bir önceki sefere oranla değişmişlerdir. Yine de bu değişmezlikten tamamen emin olamazsın, çünkü kestirilmesi güç bir sürenin sonunda, ve henüz bütünüyle ortadan yok olduklarını doğrulamayı sağlayacak hiçbir şey yokken, gözle görülür bir şekilde solduklarını saptayabilirsin. Şimdi, hâlâ kaşlarını uzatıp kısaltan deminki uzaya ait, zebra postu gibi çubuklu, grinin tonlarından oluşan bir tür resimle karşı karşıyasın, ama bu uzay öylesine biçimsizleşmiş

ki sanki sürekli sola kayıyor; ona bakabilirsin, bütünü alt üst etmeden, ani bir uyanışa meydan vermeden onu keşfe çıkabilirsin, ancak bunun hiçbir ilginç yanı yok. Asıl sağ tarafta bir şeyler olmaktadır, sanki hemen arkada, hemen yukarda, hemen sağda duran bir tahtadır bu seferki. Tahta gözükmüyor kuşkusuz. Sadece onun adeta sert olduğunu biliyorsun, gerçi üstünde değilsin, çünkü çok yumuşak bir şeyin, kendi vücudunun üstündesin. İşte o anda çok şaşırtıcı bir şey oluyor; öncelikle üç uzay var, bunları birbirine karıştırman imkânsız; senin yumuşak, yatay ve beyaz olan yatak-vücudun; sonra gri, vasat, yanlamasına bir uzayı yöneten kaşlarının çizgisi, en sonunda da tahta, üstte hareketsiz duran ve çok sert olan, sana paralel ve belki de ulaşılabilir olan tahta. Şurası çok açık ki, açık olan tek şey de budur aslında, eğer tahtanın üzerine tırmanırsan, uyursun, tahta uyku olur. Bütün bunlar çok zamanını alacak gibi görünüyorsa da işlemin temel kuralı çok basittir: Yatağı, vücudu tek bir nokta, bir bilya oluncaya kadar toparlamak, veya, ki bu da aynı kapıya çıkar, vücudun tüm pörsüklüğünü yoğunlaştırmak, bu pörsüklüğü tek bir yere toplamak gerekir; örneğin, bir bel omurunun içine toplamak gibi. Ne var ki şu anda, vücudun o az önceki güzel birlikteliğinden eser yoktur, her yöne yayılmaktadır. Ayak parmaklarından birini, baş parmağını, ya da uyluklarını merkeze doğru döndürmeye çalışırsın, ama her seferinde unuttuğun bir kural vardır, ki bu da tahtanın sertliğini hiç gözardı etmemek gerektiğidir; kurnazca davranman, vücudun bir şeyden kuşkulandıktan, hatta sen bile bunu kesin olarak bilmeden, onu toparlaman gerekiyordu, ama artık çok geç, nicedir çok geç, ve sonuçta tuhaf bir şey oluyor: Kaşlarının çizgisi kınılıp ikiye ayrılıyor ve merkezde, iki gözün ortasında, sanki birleşme noktası bütün vücudu ayakta tutuyormuşçasına ve birleşme noktasının tüm gücü bu yerde toplanmışçasına, birden belirgin bir ağrı ortaya çıkıyor, kesinlikle bilinçli bir ağrı ve sen bunun en adisinden bir baş ağrısı olduğunu hemen anlıyorsun.

ESKIDEN hizmetçi odası olarak kullanılan odanda, üstün çıplak, sadece pijamanın altını giymiş olarak, yatak işlevi görendar sedire oturmuşsun; dizlerinin üzerinde, yüz on ikinci sayfası açılmış bir kitap, Raymond Aron'un *Sanayi Toplumu Üzerine Dersler*'i duruyor.

Önce sadece bir tür bıkkınlık, yorgunluk; kassız ve kemiksiz olmanın, alçı çuvalı ortasında bir alçı çuvalı olmanın boğucu ve yapışkan duygusuyla, sanki çok uzun süredir, saatlerdir, sinsî, uyuşukluk veren, verdiği ağrı hafif ama dayanılmaz olan bir rahatsızlığın pençesine düştüğünü birden fark etmiş gibi.

Güneş çatıdaki çinko levhalara vuruyor. Karşında, gözlerinin hizasında, akçaağaçtan bir etajerin üzerinde, yarısı boşalmış kirlicene bir neskafe fincanı, bitmekte olan bir paket şeker, beyazımtırak sahte opalinden eşantiyon bir küllüğün içinde kendi kendine yanan bir sigara duruyor.

Yandaki odada biri gidip geliyor, öksürüyor, ayaklarını sürüyor, mobilyaların yerini değiştiriyor, çekmeceleri açıyor. Sahanlıktaki lavabonun musluğundan sürekli olarak su damlıyor. Saint-Honoré sokağının gürültüleri buraya kadar geliyor.

Saint-Roch kilisesinin çanı ikiyi vuruyor. Gözlerini kaldırıyorsun, okumana ara veriyorsun, ama uzun bir süredir zaten okumuyordun ki. Açık kitabı yanına, sedirin üzerine bırakıyorsun. Elini uzatıp küllükte tüten sigarayı söndürüyorsun,

fincandaki neskeleyi bitiriyorsun; ılınmış, çok şekerli, biraz acı.

Terden sırlıslıklamsın. Ayağa kalkıyorsun, gidip pencereyi kapatıyorsun. Ufacık lavabonun musluğunu açıyorsun; alnını, enseni, omuzlarını ıslak bir bezle siliyorsun. Kollarınla bacaklarını kıvırıp, dar sedirin üzerine yan yatıyorsun. Gözlerini kapıyorsun. Başın ağır, bacakların uyuşmuş.

Daha sonra, sınav günün geliyor ve sen kalkmıyorsun. Önceden düşünülmüş bir hareket değil bu, bir hareket de değil zaten, bir hareket yokluğu, yapmadığın bir hareket, yapmaktan kaçındığın hareketler. Erken yatmıştın, rahat bir uyku çekmiştin; çalar saatini kurmuş, çaldığını işitmiş, çalmasını beklemiştin, en azından dakikalarca beklemiştin, ya sıcaktan ya ışıktan, ya da sütçülerin, çöpçülerin gürültüsünden, ya da beklemekten uyanmıştın zaten.

Çalar saatin çalıyor, kesinlikle kımıldamıyorsun, yatağında kalıyor, gözlerini yeniden yumuyorsun. Komşu odalarda başka çalar saatler çalmaya başlıyor. Su seslerini, kapanan kapıları, merdivenlerdeki hızlı ayak seslerini işitiyorsun. Saint-Honoré sokağı araba gürültüleri, lastik gıcırtiları, vites değiştirmeler, kesik kesik korna sesleriyle dolmaya başlıyor. Pancurlar çarpıyor, satıcılar kepenklerini kaldırıyorlar.

Kımıldamıyorsun. Kımıldamayacaksın. Bir başkası, bir benzerin, senin hayaletimsi, işine düşkün bir eşin artık yapmadığın hareketleri, senin yerine, bir bir yapıyor belki: Kalkıyor, yıkanıyor, traş oluyor, giyiniyor, çıkıyor. Onun merdivenlerde sekmesine, sokakta koşmasına, otobüse tam kalkarken yetişmesine, söylenen saatte nefes nefese, neşeyle salonun kapısına varmasına ses çıkarmıyorsun. Genel Sosyoloji Yüksek Öğrenim Sertifikası. Birinci yazılı sınav.

Çok geç kalkıyorsun. Orada, çalışkan ya da sıkıntılı başlar düşünceli düşünceli sıraların üzerine eğiliyor. Arkadaşları-

nın belki de endişeli bakışları senin boş kalan yerine çevriliyor. Bildiklerini, düşündüklerini, yabancılaşma üzerine, modernlik ve boş zamanlar üzerine, memurlar ya da otomasyon üzerine, başkasını tanıma üzerine, Tocqueville'in rakibi Marx üzerine, Lukacs'ın düşmanı Weber üzerine senin neler bildiğini, neler düşündüğünü, neler düşünülmesi gerektiğini bildiğini dört, sekiz ya da on iki sayfada söylemeyeceksin. Söyleyecek bir şeyin de yoktu zaten, çünkü pek bir şey bilmiyorsun ve hiçbir şey de düşünmüyorsun. Yerin boş kalıyor. Lisansını bitirmeyecek, diploma için çalışmaya asla başlamayacaksın. Artık öğrenim yapmayacaksın.

Her günkü gibi, büyük bir fincan neskafe yapıyorsun; içine, her günkü gibi, birkaç damla şekerli konsantre süt koyuyorsun. Yıkanmadan yarım yamalak giyiniyorsun. Üç çift çorabı, pembe plastik bir leğende suya bastırıyorsun.

Adayların kavrayışına sunulan konuları öğrenmek için sınavın çıkışına gitmiyorsun. Her gün olduğu gibi, ama özellikle istisnai bir önem taşıyan bugün, dostlarını bulmak için alışkanlığın seni sürüklemesi gereken kahveye gitmiyorsun. Dostlarından biri, ertesi sabah, odana çıkan altı kat merdiveni tırmanacak. Merdivende ayak seslerini tanıyacaksın. Kapına vurmasına, beklemesine, yeniden biraz daha hızlı vurmasına, birkaç dakikalığına evden uzaklaşıp ekmek, kahve, sigara, gazete ya da postayı almaya indiğin zaman genellikle kapı pervazının üzerine bıraktığın anahtarı aramasına, biraz daha beklemesine, hafifçe kapıya vurmasına, alçak sesle sana seslenmesine, duraksamasına ve ağır ağır aşağı inmesine ses çıkarmayacaksın.

Daha sonra yine geldi ve kapının altından bir not attı. Sonra başkaları geldiler, ertesi gün, daha ertesi gün; kapını çaldılar, anahtarı aradılar, seslendiler, notlar bıraktılar.

Notları okuyor, kâğıtları buruşturup top yapıyorsun. Sana

randevular veriyorlar ama sen gitmiyorsun. Kollarını ensende birleştirip, dizlerini büküp, dar sedirinin üzerinde uzanmış ya-tıyorsun. Tavana bakıyor, tavanda çatlaklar, kabarmalar, leke-ler, süsler olduğunu keşfediyorsun. Ne kimseyi görme, ne de konuşma, düşünme, dışarı çıkma, yerinden kımıldama isteği duyuyorsun.

Yine böyle bir günde, biraz daha önce, biraz daha sonra, bir şeylerin yolunda gitmediğini, açık konuşacak olursak, ya-şamayı bilmediğini, hiç bilmeyeceğini şaşırmadan keşfedi-yorsun.

Güneş damdaki saclara vuruyor. Hizmetçi odasında sı-caklık dayanılır gibi değil. Dar sedirle etajer arasında sıkışmış bir halde, dizlerinde açık bir kitap, oturuyorsun. Uzun süredir okumuyorsun. Gözlerin akçaağaçtan bir etajerin, içinde altı adet çorabın kokuştuğu pembe plastik bir leğenin üzerinde sa-bit duruyor. Küllükte bıraktığın sigaranın dumanı dümdüz, ya-da hemen hemen düz bir çizgi halinde yükseliyor ve ufacık çatlakların bulunduğu tavanın altında, dalgalanan bir örtü gibi yayılıyor.

Bir şeyler kınılıyordu, bir şeyler kınıldı. Kendini –nasıl demeli?– dayanıklı hissetmiyorsun artık: Sana bugüne kadar güç veren –öyle sanıyordun, öyle sanıyorsun–, yüreğini ısıtan şey, varoluş duygun, neredeyse önemli olduğu duygusu, dünyaya bağlanma, dünyada kalma duygusu eksikliğini his-settirmeye başlıyor.

Oysa sen, uykusuz geçen saatlerini, var mıyım, neden va-nım, nereden geliyorum, ben neyim, nereye gidiyorum gibi soruları kendine sorarak geçirenlerden değilsin. Yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan çıktı sorusu üzerinde hiçbir zaman ciddi olarak düşünmedin sen. Metafizik kaygılar soylu yüzünün çizgilerini adamakıllı derinleştirmedi. Ama, o ok gi-bi kararlı çizgiden eser yok, seni her an kendi yaşamın üzerin-

de, yani onun anlamı, hakikati, gerilimi üzerinde hesap vermeye çağıran o hareketten eser yok. Zengin deneyimlerle, iyi öğrenilmiş derslerle, pırıl pırıl çocukluk anılarıyla, kırlarda yaşanan eşsiz mutluluklarla, açık denizin diriltici rüzgârlarıyla dolu bir geçmiş; yay gibi gergin, sıkı, yoğun bir bugün; yeşermiş, havadar, verimli bir gelecek: Yaşamın. Geçmişin, bugünün, geleceğin birbirine karışıyor; kollarının, bacaklarının ağırlığı, sinsi migrenin, bıkkınlığın, sıcak, neskafenin acılığı ve ılıkılığı var sadece. Ve yaşamına bir dekor bulmak gerekirse, ne kadar çaba harcarsan harca, ne kadar kuruntuya kapılırsan kapıl, bu dekor, fetheden insanlığın tombul yanaklı çocuklarının koşup oynadığı o görkemli alan değil –ki bu, genelde, şatafatlı bir göz aldanmasıdır–, oda niyetine oturduğun tavan arasındaki bu sıçan deliği, iki metre doksan iki santim uzunluğunda, bir metre yetmiş üç santim genişliğinde, beş metre kareden birazcık daha büyük olan bu kümes, saatlerdir, günlerdir yerinden kımıldamadığın bu çatı katı olacaktır. Geceleyin boylu boyunca uzanamayacağın kadar kısa, dikkat etmeden rahatça dönemeyeceğin kadar dar bir sedirde oturuyorsun. Ve şu anda, neredeyse büyülenmiş gözlerle, içinde altı adet çorap bulunan pembe plastik bir leğene bakıyorsun.

Yemeden, okumadan, neredeyse kımıldamadan odanda kalıyorsun. Leğene, etajere, dizlerine, çatlak aynadaki bakışına, fincana, elektrik düğmesine bakıyorsun. Sokağın gürültülerini, sahanlıktaki musluktan damlayan suyu, komşunun gürültülerini, boğazını temizlemesini, açıp kapadığı çekmeceleeri, öksürük nöbetlerini, çaydanlığının ısığını dinliyorsun. Tavandaki ince bir çatlağın yılankavi çizgisini, bir sineğin gereksiz yere katettiği yolu, gölgelerin neredeyse saptanabilir yayılışını izliyorsun.

Bu senin yaşamın. Bu sana ait. Önemsiz servetinin tam bir dökümünü yapabilir, ilk çeyrek yüzyılının kesin bilançosunu çıkarabilirsin. Yirmi beş yaşındasın ve yirmi dokuz dışın, üç gömleğin, sekiz çorabın, artık okumadığın birkaç kita-

bin, artık dinlemediğin birkaç plağın var. Başka şeyleri hatırlamayı canın hiç çekmiyor: ne aileni, ne öğrenimini, ne aşklarını, ne dostlarını, ne tatillerini, ne de tasarılarını. Yolculuklara çıktın ve dönüşte yanında hiçbir şey getirmedin. Oturuyor ve beklemek istiyorsun sadece, bekleyecek bir şey kalmayana kadar beklemek: Gece olsun, saatler vursun, günler geçip gitsin, anılar silikleşsin.

Dostlarını görmüyorsun. Kapını açmıyorsun. Postada bir şey var mı diye inip bakmıyorsun. Pedagoji Enstitüsü Kitaplığı'ndan ödünç aldığın kitapları geri götürmüyorsun. Ailene mektup yazmıyorsun.

Ancak geceleyin, karanlık iyice bastırınca çıkıyorsun sokaklara, tıpkı fareler, kediler ve ucubeler gibi. Sokaklarda avare dolaşıyorsun, Grands Boulevards'daki küçük salaş sinemalara giriyorsun. Bazen bütün gece yürüyor, bazen bütün gün uyuyorsun.

Sen bir aylak, bir uyurgezersin, bir istiridyeesin. Tanımlar saatlere, günlere göre değişiyor ama taşıdıkları anlam az çok belli: Yaşamının, harekete geçmenin, bir şey yapmanın pek sana göre olmadığını hissediyorsun; sadece sürüp gitmek istiyorsun, sadece bekleyişi ve unutuşu istiyorsun.

Modern yaşam bu tür eğilimleri genelde pek hoş karşılamaz. Çevrende her zaman eyleme, büyük tasarlara, coşkuya ayrıcalık tanındığını gördün: öne atılan adam, gözlerini ufka dikmiş adam, dimdik ileriye bakan adam. Pırl pırl bakış, kararlı çene, kendinden emin yürüyüş, karnı içeride. Kararlılık, girişkenlik, ses getiren hareket ve zafer, son derece örnek bir yaşamın son derece berrak yolunu gösterir, yaşam mücadelesinin pek saygıdeğer resimlerini çizerler. Yerinde sayanların ve batağa saplananların düşlerini süsleyen pek kıymetli yalanlar, ihmal edilen binlerce kişinin yitik hayalleri, çok geç gelmiş olanlar, valizlerini kaldırma koyup terlerini silmek için

üstüne oturanlar. Ama senin özörlere, pişmanlıklara, nostalji-
lere ihtiyacın yok. Sen hiçbir şeyi dışlamıyor, hiçbir şeyi red-
detmiyorsun. İlerlemekten vazgeçtin, ama zaten ilerlemiyor-
dun ki, yeniden yola çıkmıyorsun, vardın sen, daha uzağa gi-
dip de ne yapacağını kestiremiyorsun: Bir şeylerin kırılması,
değişmesi, çözölmesi için ve böylece bu düş kırıcı, bir eşek
külâhı kadar gülünç ve can sıkıcı, bir Gaffiot sözlüğü kadar
ağır hakikatin gün ışığına çıkması için –ne var ki Saint-Ho-
noré sokağındaki hizmetçi odası asla yeterince gün ışığı al-
maz– havanın çok sıcak olduğı bir Mayıs günü, ucunu kaçırdığın
bir metnin, tadı birden acılaşılan bir fincan neskafenin ve
içinde altı adet çorabın yüzdüğü, siyahımsı bir suyla dolu
pembe plastik bir leğenin uygunsuzca bir araya gelişi yetti,
yetti sayılır. Ne bir şeylerin ardında koşma, ne kendini koru-
ma, ne de saldırma isteğı duyuyorsun.

Dostların bıktı artık, kapını çalmıyorlar. Onlarla karşıla-
şabileceğın sokaklarda pek yürümüyorsun artık. Sorulardan,
rastlantı eseri karşına çıkan birinin bakışlarından kaçıyor, sa-
na ısmarlamak istediğı birayı ya da kahveyi kabul etmiyorsun.
Sadece gece ve odan, üstüne uzandığın dar sedir, her an yeni-
den keşfettiğın tavan seni koruyor; geceleyin, Grands Boule-
vards'ın kalabalığı ortasında tek başınayken, gürültülerden ve
ışıklardan, hareketten, unutuştan zaman zaman adeta mutlu
oluyorsun. Biriyle konuşmaya, bir şey istemeye ihtiyacın yok.
République'ten Madeleine'e, Madeleine'den République'e gi-
dip gelen insan selini izliyorsun.

Tanı koymaya alışık değilsin ve bunu yapmak da istemi-
yorsun. Seni rahatsız eden, seni duygulandıran, seni korkutan,
ama bazen de coşturan şey başkalaşmanın aniliğı değil, aksi-
ne, bunun bir değişim olmadığı, hiçbir şeyin değişmediğı, –
bunu ancak bugün bilsen de– öteden beri böyle olduğun duy-
gusu, o belirsiz ve ezici duygu; çatlak aynadaki bu yüz senin

yeni yüzün değil, maskeler düştü sadece, odanın sıcaklığı onları eritti, uyuşukluk onları yerinden söktü. Doğru yolun, güzel kanaatlerin maskeleri. Bugün artık pençesine düşmüş olduğun şey hakkında yirmi beş yıldır hiç mi bir şey anlamadın? Kendi tarihinde hiç mi çatlaklık, zayıf nokta görmedin? Ölü zamanlar, boş geçitler. Geçici ve yürek paralayıcı o arzu, artık bir şey duymama, bir şey görmeme, sessiz ve hareketsiz kalma arzusu. Saçma sapan yalnızlık düşleri. Körler Ülkesi'nde başıboş dolaşan, bellek kaybına uğramış biri: geniş ve boş sokaklar, soğuk ışıklar, bakışın şöyle bir değip geçeceği dilsiz yüzler. Sana ulaşamazdı asla.

Sanki senin sakın ve güvenilir uslu çocuk, iyi öğrenci, içten arkadaş öykünün altında, o açık, apaçık büyüme, olgunlaşma belirtilerinin altında –tuvalet kapılarının pervazına kurşun kalemle çizilen çizgiler, diplomalar, uzun pantolonlar, ilk sigaralar, usturanın parıltısı, alkol, Cumartesi akşamı gezmeleri için paspasın altına bırakılan anahtar, bekaretini kaybetme, ilk kez uçağa binme, ilk kez savaşa katılma– eskiden beri hep var olan, hep uzak tutulan başka bir iplik uzayıp gitmişti; şimdi ise bu iplik, yeniden kavuştuğun yaşamının ağını örüyor, ıssız yaşamının boş dekorunu kuruyor; yeniden su yüzüne çıkan anılar, gün ışığına çıkmış bu hakikatin ardındaki görüntüler, çok uzun zamandır ertelenen bu istifanın, bu dinginliğe çağrının ardında yatan cansız ve puslu görüntüler, aşırı ışığa tutulmuş, beyazımtırak, ölü, fosil sayılabilecek fotoğraflar: taşrada bir sokak, kapalı pancurlar, donuk gölgeler, bir askeri lokalde vızıldayan sinekler, gri eşya kılıflarıyla kaplı salon, bir ışık demetinde asılı tozlar, çıplak kırlar, Pazar günleri gidilen mezarlıklar, otomobil gezintileri.

Bir Perşembe öğleden sonrası, dizlerinde açık bir kitap, dar bir sedirin üzerinde oturan dalgın bakışlı adam.

Sen bulanık bir gölgeden, sert bir kayıtsızlık çekirdeğinden, bakışlardan kaçan nötr bir bakıştan başka bir şey değilsin. Sessiz dudakların, sönük gözlerinle sen, bundan böyle su birikintilerinde, vitrinlerde, otomobillerin ışıldayan kaportalarında, yavaşlatılmış yaşamının geçici yansımalarını bulabileceksin.

Dalgın elin, akçaağaçtan etajer boyunca kayıyor. Sahanlıktaki musluktan su damlıyor. Komşun uyuyor. Duraktaki dizel motorlu taksinin hafif homurtusu, sokağın sessizliğini bozmaktan çok belirginleştiriyor. Unutuş belleğine işliyor. Hiçbir şey olmadı. Artık hiçbir şey olmayacak. Tavandaki çatlaklar belirsiz bir labirent çiziyor.

Bu boş günlerde, odan bir kazan kadar, bir fırın kadar sıcaktı; bir de şu pembe plastik leğende cansız köpekbalıkları, uyuyan balinalar gibi yüzen altı adet çorap. Şu çalmamış olan, çalmayan, uyanma saatini çalmayacak olan saat. Açık kitabı yanına, sedirin üzerine bırakıyorsun. Uzanıyorsun. Ağırılık, uğultu, uyuşukluk. Kendini koyveriyorsun. Uykuya dalıyorsun.

İLKİN tanıdık ya da göz önünden gitmeyen görüntüler beliri-
yor; dizilmiş oyun kâğıtları; bir türlü istediğin gibi sıraya ko-
yamadığın, bu sıraya koyma işlemini başarma, bu işleme bir
son verme ihtiyacının tatsız duygusuyla –temel bir hakikatin
ortaya çıkması sanki bu sıraya koyma işlemine bağılıymış gi-
bi– ikide bir eline alıp durduğun kâğıtlar, ama her seferinde
aynı kâğıdı tekrar alıyor, tekrar bırakıyor, tekrar sınıflandır-
yorsun; bir aşağı bir yukarı gidip gelen kalabalıklar; seni çev-
releyen, gizli çıkışını, bir yerlerde saklı olan ve basınca böl-
meleri devirecek, tavanı havalandıracak düğmesini aradığın
duvarlar; ana hatları beliren, kaçışan, geri gelen, yok olan,
yaklaşan, silikleşen biçimler: dans eden alevler ya da kadın-
lar, gölge oyunları.

Daha sonra, bir türlü kendilerine bir yol açamayan anılar,
artık hiçbir şeyi kanıtlamayan kanıtlar –belki tek bir şey dışın-
da; o da, Aberdeen'deki, Inverness'teki bir Gözlemevi'nin
uzak yıldızlardan gelen sinyalleri yakalamayı gerçekten ba-
şarmış olması: Bu Andromeda Bulutsusu muydu, yoksa Goll
ve Burdach Takımyıldızı mı? Yoksa Dördüz Tümsecikler*

* Beyin sapının üst yüzünde ve beyin sapcıklarının önünde bulunan
çıkıntılar. (ç.n.)

mi? Kafanı sürekli kurcalayan sorunun apaçık, dolaysız çözümü: Kesilen kâğıt elden çıkarılmadıkça, kavalie kupadan üstün değildir. Karmakarışık anlamlar taşıyan bağlantısız sözcükler çevrende durmadan dönüyorlar. Hangi adam hangi kâğıttan şatoya kapatıldı? Hangi iplik? Hangi Yasa?

Kesin, mantıklı olmak gerek. Yöntemli hareket etmek. Belli bir anda, ne pahasına olursa olsun durmayı, düşünmeyi, durumu iyice tartmayı bilmek gerek. Eğer kafanın ortasında bir göl varsa, ki bu gerçeğe yakın olmakla kalmayıp aynı zamanda normaldir de –her ne kadar bunu çekinmeden doğrulamak henüz mümkün değilse bile– ona ulaşmak için belli bir süre gerekecek. Patika yok, hiçbir zaman patika olmaz, ve kıyılarına yakın yerlerde, yılın bu döneminde daima tehlikeli olan otlara dikkat etmen gerekecek. Kayık da olmayacak tabii, hemen hemen hiçbir zaman kayık olmaz, ama yüzerek geçebilirsin.

Üstelik sonra, besbelli ki hiçbir zaman göl filan yoktu. Hiç göl olmadığını çok iyi hatırlıyorsun. Oysa, nicedir, uyku karşında duruyor, hiç olmadığı kadar yakın. Alışılmış biçimiyle: Bir top, daha doğrusu kabarcık, büyük, kocaman bir kabarcık, kuşkusuz saydam, ama camdan değil de sabundan, ama çok katı, hiç yağsız ve pek ufulanmayan bir sabundan, daha doğrusu, belki de, çok çok ince, son derece gergin bir zar. Tüm özellikleri orada öylece duruyor, bundan emin olmak için onları aramana bile gerek yok, normal bu, bu özellikleri bir bir sayman yeterli. Yukarıda kabarcık pembeleşiyor, karşıda pul pul dökülüyor, yanda hafifçe soluk almaya çalışıyor; gerisi, sarıldığın ve sağ başparmağınla işaret parmağının oluşturduğu halkanın üzerine çok fazla abanmadan uyguladığın basınç sayesinde ağırlığını verdiği yastığa ait.

Şimdi iş daha da zorlaşıyor. Önce, kabarcığın hile yaptığı apaçık ortaya çıkıyor; bir kere hiç de küre gibi değil, aksine, daha çok balık biçiminde, iğ biçiminde; sonra, yanı saydamlığı hepten vasat bir nitelik taşıyor, yastığinkinden pek de üstün değil; son olarak üstüne üstlük yukarıda pembeleştiği filan da yok. Az çok kesin olan tek şey, hızla çoğalan pul pul dökülmeler ile hafiften başlayıp artan soluma. Ama işin en can sıkıcı yanı, bütünün hızla yükselen ve yakında kritik bir eşiğe varacak olan ısısı, gittikçe çoğalan pul pul dökülmeler de kesinlikle bunun habercisi.

Rahatsız edici bir durum. Sahici bile olmayan bu ayrıntılara önem vermekle hata ettin; bunların birer tuzak olduğu apaçık ortada, ve şimdi sen, ısının ve karanlığın iyice arttığı ve içinden nasıl çıkacağını kaygılanarak düşündüğün yastığa bal gibi hapsedildin. Neyse ki böyle bir durumla ilk defa karşılaşmıyorsun; ufukta bir engebe ya da karanlıkta bir ışık, bir göl, ya da yavaşça sokulacağın serin bir yer bulmanın yeterli olduğunu biliyorsun, ve tam da o anda, bir yerlere sokulurmak için şaşırtıcı eğilimler buluyorsun kendinde. Ama sen istediğin kadar ara, boşuna, karşında bir şey yok, ufuk yok, ışık yok, göl yok, hiçbir şey yok, sadece yastık, karanlık, kalın ve boğucu bir yastık var. Bu seni şaşırtmıyor, böyle bir şey olacağını az çok bekliyordun. Arkana bakınıyorsun ve tabii hemen, aslında hapsedilmiş bile olmadığını, bütün bu süre boyunca uykunun, hakiki uykunun arkanda olduğunu, önünde değil, arkanda, upuzun gri kumsallarıyla, buzlu ufkuyla, beyaz ya da gri ışıkların baştan başa katettiği kara göğüyle öylesine tanınabilir bir halde arkanda olduğunu fark ediyorsun. Onu bir bakışta fark ediyor, anında tanıyorsun, ama ona ulaşmak için artık çok geç, her zamanki gibi; artık bir başka sefere. Bunu da biliyordun, ya da tahmin etmeliydin: Hiç arkaya dönmemek gerek, hele böyle aniden, yoksa her şey kınılır,

darmadağın olur, yastığın düşer ve yanağını, kolunu, başparmağını da beraberinde sürükler, ayakların birbiri üzerine devrilir; gri çatı penceresi yeniden az ötendeki yerini alır, eğri tavanlı hücre yeniden oluşup kapanır; sedirinin üzerinde oturmaktasındır.

DAHA SONRA Paris'ten ayrılıyorsun; serüven aramaya değil, ailenin yanına, kıra, Auxerre yakınlarına gidiyorsun. Emeklilik günleri için seçtikleri biraz ölü bir kasaba burası. Çocukluk yıllarının, tatillerinin bir kısmını burada geçirmiştin. Eteklerinde kasabanın yayıldığı tepenin üzerinde bir şatonun harabeleri bulunuyor. Oradan pek uzakta olmayan ve şimdilerde ziyaret edilebilen bir mağarada dendiğine göre bir ermiş yaşamış. Meydanda, kilisenin yakınında, birkaç yüzyıllık olduğu söylenen bir ağaç var.

Aylarca orada kalıyorsun. Yemek sırasında haberleri, radyo oyunlarını dinliyorsun. Akşamları, babanla bölüt oynuyorsun, hep o kazanıyor. Saat dokuz olur olmaz, erkenden, babanlardan önce yatıyorsun. Bazen bütün bir gece boyunca okuyorsun. Tavan arasındaki odanda, çamaşır dolabının dibinde, on beş yaşının kitaplarını, Alexandre Dumas, Jules Verne, Jack London'ları ve eskiden burada her kalmaya gelişinde getirdiğin yığınla polisiye romanı buldun. Onları, tek satır atlamadan, dikkatle okuyorsun, sanki hepsini unutmuş, sanki onları sahiden hiç okumamış gibi.

Annenlerle şöyle bir konuşuyorsun. Onları ancak yemek saatlerinde görüyorsun. Sabahleyin, yatakta oyalanıyorsun. Evin içinde gidip geldiklerini, merdivenden inip çıktıklarını, öksürdüklerini, çekmeceleri açtıklarını işitiyorsun. Baban tahta kesiyor. Seyyar bir bakkal ana kapının yanında korna çalış-

yor. Bir köpek havlıyor, kuşlar ötüyor; kilisenin çanı çalıyor. Yüksek yatağında yatıp, kuştüyü örtüyü çenene kadar çekip, tavandaki kırıslara bakıyorsun. Karnı beyaza çalan gri renkte küçük bir örümcek, bir mertegin köşesinde ağını örüyor.

Mutfaktaki muşamba kaplı masaya oturuyorsun. Annen önüne bir tas sütlü kahve koyuyor, ekmeği, reçeli, tereyağını uzatıyor. Sessizce yiyiyorsun. Böbreklerinden, babandan, komşulardan, kasabadan söz ediyor sana. Bayan Theveneau çiftliğini ömür boyu gelir karşılığında devretmiş, Moreau'ların köpeği ölmüş. Otoyol çalışmaları çoktan başlamış.

Annene öteberi, babana tütün, kendine de sigara almak için kasabaya iniyorsun. Çiftçiler, bir zamanlar büyük bir kasaba olan bu yerden kaçmışlar. Demiryolu buradan geçermiş, bir noter varmış, bir de pazar yeri. Kala kala iki tarının işletmesi kalmış sadece. Kasaba halkı şimdi emeklilerle, hafta sonları ve her yaz bir aylığına gelip kışlık nüfusu iki ya da üç katına çıkaran şehirlilerden oluşuyor.

Restore edilen evlerin yanından geçiyorsun: fıstık yeşiline boyanmış, üstleri dövme demirden, Fransa krallığının simgesi süslemeyle kaplanmış pancurlar, antika fenerler, süs bahçeleri, Tanrı'nın tek bir kulunun bulunmadığı çakıllı yollar, yazlıkçılar cenneti. Avukatlar, bakkallar, memurlar şimşirleri buduyor, çakıllı kumları tırmıklıyor, çimleri temizliyor, kırmızı balıkları besliyorlar. Meydanda motorlu bisikletlerle, gençlerin hafif motosikletleri yanyana dizili. Aynı zamanda tütüncü de olan kahve tıklım tıklım.

Her öğleden sonra dolaşmaya çıkıyorsun. Önce karayolunu izliyor, sonra terkedilmiş bir taşocağının ötesinden ormana dalıyorsun. Yerden bir dal alıyor ve elinden geldiği kadar yontuyorsun. Olgunlaşmış buğday tarlalarının yanından geçiyor, elindeki değneği beceriksizce savurarak yabancı otları biçiyorsun. Ne ağaçların adını biliyorsun, ne çiçeklerin, ne bit-

kilerin, ne de bulutların. Bir tepenin üstünde oturuyorsun, oradan bütün kasaba görünüyor: annelerin evi, az ötede, değişik renkteki üç çatısıyla kilise, hemen hemen gözlerinin hizasındaki şato, bir zamanlar demiryolunun geçtiği kemerli köprü, çamaşırhane, postane. Aşağıda, beyaz yolun üzerinde, tıpkı limandan çıkan bir kalyon gibi, dev bir kamyon uzaklaşıyor. Tarlasının ortasında bir köylü, tek başına, baklakını bir atın çektiği sabanını sürüyor.

Kuşlar çığlık çığlığa, cıvıltılarla, boğuk, titrek seslerle ötüyorlar. Büyük ağaçlar hışırdıyor. Seni çağıran, seni seven doğa oracıkta. Çiğnediğin otları hemen tükürüyorsun. Manzara seni pek etkilemiyor, tarlaların dinginliği seni duygulandırmıyor, kırın sessizliği seni ne sinirlendiriyor, ne de yatıştırıyor. Gözünü kamaştıran tek şey bazen bir böcek, bir taş, düşmüş bir yaprak, bir ağaç sadece. Bazen saatlerce bir ağaca bakarak öylece duruyorsun, onu betimliyor, didik didik inceliyorsun; kökleri, gövdeyi, dalları, yaprakları, her bir yaprağı, yapraktaki her bir damarı, sonra yeniden her bir dalı inceliyorsun, ve böylece, aç bakışının ısrarla görmek istediği ya da yarattığı ilgisiz biçimlerin sonsuz oyunu sürüp gidiyor: surat, şehir, labirent ya da yol, armalar ve atlı seferler. Algıların geliştikçe, giderek daha sabırlı ve daha esnek oldukça, ağaç paramparça oluyor ve yeniden doğuyor, yeşilin binbir çeşidi, aynı ama yine de farklı binlerce yaprak. Tüm yaşamını bir ağacın karşısında geçirebilirmişsin gibine geliyor, onu tüketmeden, anlamadan, çünkü anlayacağın bir şey yok; sadece ona bakarak. Bu ağaç hakkında eninde sonunda söyleyebileceğin tek şey bir ağaç olduğudur; bu ağacın sana söyleyebileceği tek şey de bir ağaç olduğudur: kök, sonra gövde, sonra dallar, sonra da yapraklar. Ağaçtan daha başka bir hakikat bekleyemezsin. Ağacın sana önerecek bir ahlâkı, sana verecek bir mesajı yoktur. Onun gücü, görkemi, ömrü –bu eski eğretileme-

lerden hâlâ kimi anlamlar çıkarmayı, biraz cesaret toplamayı umuyorsan eğer– bunlar huzur veren tarlalar, uyuyan sinsi sular, tek başlarına, pek yükseklerle olmasa da kahramanca tırmanan küçük patikalar, güneşte salkımların olgunlaştığı güler yüzlü yamaçlar kadar abes görüntülerden, hoşluklardan başka bir şey değildir.

İşte bu yüzden ağaç senin gözünü kamaştırıyor, seni şaşırtıyor ya da dinlendiriyor; ağaç kabuğunun ve dalların, yaprakların bu kuşku götürmez, kuşkulanılmaz gerçekliği yüzünden. Hiçbir zaman bir köpeklerle birlikte dolaşmaman da bu yüzden belki, çünkü köpek sana bakar, yalvarır, seninle konuşur. Minnetten yaşarmış gözleri, dayak yemiş köpek havaları, sevinçli köpek zıplayışları, ona, o aşağılık evcil hayvan statüsünü vermen için seni durmadan zorlar. Bir köpek karşısında yansız kalamazsın, bir insanın karşısında da öyle. Oysa bir ağaçla hiçbir zaman diyaloga girmezsin. Bir köpeklerle karşı karşıya yaşayamazsın, çünkü köpek, her an, senden onu yaşatmanı, beslemeni, okşammanı, ona uygun bir insan olmanı, efendisi olmanı, onu anında yere yatıracak o köpek ismini gürleyen Tanrı olmanı isteyecektir. Oysa ağaç senden bir şey istemez. Köpeklerin Tanrısı, kedilerin Tanrısı, yoksulların Tanrısı olabilirsin, elinde bir tasma, biraz ciğer, biraz servet olması bunun için yeterlidir, ama asla bir ağacın efendisi olmayacaksın. Kendin de bir ağaç olmayı istemekten başka bir şey yapamayacaksın.

İnsanlardan nefret ettiğin anlamına gelmez bu, ne diye onlardan nefret edesin ki? Ne diye kendinden nefret edesin ki? Keşke insan türüne ait olmak, o dayanılmaz ve sağır edici gürültüyü de beraberinde getirmeseydi; keşke hayvanlar âleminde çıkıp aşılacak o birkaç gülünç adımın bedeli, sözcüklerin, büyük tasanların, büyük atılımların o dinmek bilmeyen hazımsızlığı olmasaydı! Karşı karşıya getirilebilen başpar-

maklara, iki ayak üstünde duruşa, omuzlar üzerinde başın yarım dönüşüne fazla ağır bir bedel bu. Yaşam denen bu kazan, bu fırın, bu ızgara, bu milyarlarca uyarı, kışkırtma, tembih, coşkunluk, bu bitmek bilmeyen baskı ortamı, bu sonsuz üretme, ezme, yutma, engelleri aşma, durmadan ve yeniden baştan başlama makinesi, senin değersiz varoluşunun her gününü, her saatini yönetmek isteyen bu yumuşak dehşet.

Pek yaşadın denemez, oysa her şey çoktan söylendi, çoktan bitti. Topu topu yirmi beş yaşındasın, ama yolun çizilmiş bile. Roller hazır, etiketler de: Bebekliğindeki oturdan yaşlılığındaki tekerlekli sandalyeye varana kadar oturulacak tüm yerler orada durmuş sıralarını bekliyorlar. Serüvenlerin öyle iyi betimlenmiş ki, en şiddetli isyan bile kimsenin kılını kıpırdatmayacaktır. Sen istediğin kadar sokağa çıkıp insanların şapkalarını başlarından uçur, başına iğrenç şeyler tak, çıplak ayakla yürü, bildiriler yayınla, önüne çıkan bir kapkaççıyı geçerken kurşunla, boşuna, bir işe yaramayacak: Düşkünler yurduunun yatakhaneğinde yatağın çoktan yapılmış, lânetli şairler sofrasında yerin ayrılmış. Sarhoş Gemi, sefil mucize: Harrar* bir panayır eğlencesi, turistik bir gezidir. Her şey öngörüldü, her şey en ufak ayrıntısına kadar hazırlandı: büyük aşklar, soğuk alaycılık, ıstırap, bolluk, egzotizm, büyük serüven, umutsuzluk. Sen ruhunu şeytana satmayacak, ayaklarında sandaletlerle gidip kendini Etna'ya atmayacak, dünyanın yedinci harikasını yıkmayacaksın. Ölümün için her şey çoktan hazır: Seni öldürecek top güllesi çok uzun zaman önceden eritilip döküldü, tabutunun peşinden ağlayacak olan kadınlar çoktan tutuldu.

* Habeşistan'da bir şehir. Sarhoş Gemi'nin yazarı Rimbaud, 1873'te şiiri bırakıp çeşitli ülkelerde başıboş dolaştıktan sonra 1880'de oraya yerleşerek fildişi ve silah ticareti yaptı. (ç.n.)

En yüksek tepelerin doruğuna ne diye tırmanasın ki, sonradan inmek zorunda kalacak olduktan sonra; inince de, yaşamını oraya nasıl çıktığını anlatarak geçirmemen mümkün mü? Ne diye yaşar gibi görünesin ki? Neden sürdüresin? Başına gelecekleri şimdiden bilmiyor musun sanki? Olman gereken her şeyi daha önce olmadın mı: anasına babasına lâayık bir oğul, küçük cesur izci, daha iyisini yapabilecek iyi bir öğrenci, çocukluk arkadaşı, uzak kuzen, yakışıklı asker, yoksul genç adam? Biraz daha gayret etsen, hatta buna bile gerek yok, birkaç yıl daha geçse, orta sınıftan, değerli bir meslektaş olacaksın. İyi koca, iyi baba, iyi yurttaş. Eski tüfek. Tıpkı kurbağalar gibi, toplumsal başarının küçük basamaklarını bir bir tırmanacaksın. Geniş ve çeşitlilik gösteren bir yelpaze içinden, arzularına en uygun düşen kişiliği seçebileceksin, tam senin ölçülerine göre titizlikle biçilmiş olacak. Nişan verilecek mi sana? Kültürlü mü olacaksın? Ağzının tadını iyi bilen biri mi? Böbrek ve kalp uzmanı mı? Hayvan dostu mu? Boş saatlerini akortsuz piyanonda, sana hiçbir zarar vermemiş olan sonatları katletmekle mi geçireceksin? Yoksa, sallanan bir koltukta, kendi kendine yaşamın iyi yanları da olduğunu tekrar ederek pipo mu içeceksin?

Hayır. Sen, yap-boz oyununun eksik parçası olmayı yeğliyorsun. Tasını tarağını topluyorsun. Şansını hiç denemiyor, hiçbir işe hiçbir umut bağlamıyorsun. Sabanı öküzün önüne koşuyorsun, her şeyden sıtkın sıyrılıyor, dereyi görmeden paçayı sıvıyorsun, elindekini avcundakini yiyip bitiriyorsun, sermayeyi kediye yüklüyor, palamanı koparıyor, ardına bakmadan çekip gidiyorsun.

Yararlı öğütleri dinlemeyeceksin artık. Çare nedir diye sormayacaksın. Kendi yolunda yürüyüp gidecek, ağaçlara, taşlara, suya, göğre, çehrene, bulutlara, tavanlara, boşluğa bakacaksın.

Ağacın yanında öylece kalıyorsun. Yapraklardaki rüzgâr sesinin kehanete dönüşmesini bile istemiyorsun.

Yağmurlar geliyor. Evden hiç çıkmıyorsun, odandansa nadiren. Gün boyunca yüksek sesle okuyorsun, metindeki satırları parmağınla izleyerek, tıpkı çocuklar gibi, yaşlılar gibi okuyorsun, ta ki sözcükler anlamlarını yitirene dek, en basit cümle çarpık, anlaşılmaz olana dek. Akşam oluyor. Işığı yakmıyor, pencerenin yanındaki küçük masada oturmuş, elinde bir kitap, okumadan, evdeki seslere, merteklerin, döşemelerin çatırdayışına, öksüren babana, odunla ısınan yemek ocağının üzerine yerleştirilmiş dökme demirden ızgaralara, yağmurun çinko oluklarda çıkardığı sese, yoldan geçen bir otomobilin uzaklaşmasına, tepenin yanındaki dönemeçte beliren yedi otobüsünün korna sesine şöyle bir kulak kabartarak kımıldamadan duruyorsun.

Yazlıkçılar gitti. Kır evleri kapatıldı. Kasabadan geçerken, yolunun üstündeki bir iki köpek sana havlıyor. Belediye binasının, postanenin, çamaşırhanenin yanındaki, kilise meydanındaki yırtık pırtık sarı afişler hâlâ açık arttırmalara, balolara, geçmiş şenliklere çağırıyor insanları.

Bazen, dolaştığın oluyor hâlâ. Aynı yolları izliyorsun. Çizmelerinin tabanını kalın bir balçık tabakasıyla kaplayan sürülmüş tarlalardan geçiyorsun. Patikaların çamurlu çukurlarına batıp çıkıyorsun. Gökyüzü gri. Sis tabakaları manzarayı örtüyor. Birkaç bacadan duman yükseliyor. Astarlı kalın asker ceketine, ayakkabılarına, eldivenlerine rağmen üşüyorsun; beceriksizce bir sigara yakmaya çalışıyorsun.

Tarlalardan ve korulardan geçerek yaptığın uzak geziler seni başka kasabalara ulaştırıyor. Tek müşterisi olduğun büfe-bakkalın uzun tahta masasına oturuyorsun. Sana bir tas sıcak et suyu ya da tatsız bir kahve getiriyorlar. Sırlanmış madeni bir lamba siperliğinden hâlâ sarkan sinek kâğıdına onlarca sinek yapışmış. Aldırışsız bir kedi, dökme demirden sobanın yanında ısınıyor. Konserve kutularına, çamaşır paketlerine, önlüklere, okul defterlerine, eski gazetelere, sarışın nişanlılarının içlerinde uyandırdığı güzel duyguları şarkılarında dile getiren bebek yüzlü askerleri gösteren şeker pembesi kartpostallara, otobüs tarifesine, üçlü müşterek bahis rakamlarına, Pazar maçlarının sonuçlarına bakıyorsun.

Gökyüzünde, çok yüksekten kuş sürüleri geçiyor. Yonne nehrinin kanalında, iki iri boz atın çektiği, gövdesi metalik mavi uzun bir salapurya süzülüyor. Geceleyin, anayol boyunca yürüyerek geri dönüyorsun; homurdanarak yanından geçen arabaların gözünü alan farları, senin üzerine çevrilmeden önce, sanki yamaçların altından, bir an gökyüzünü aydınlatmak istiyorlar.

PARIS'E DÖNÜYOR ve odana, sessizliğine kavuşuyorsun. Su damlası, kalabalıklar, sokaklar, köprüler; tavan, pembe plastik leğen; dar sedir. Yüzünü oluşturan çizgilerin yansıdığı çatlak ayna.

Odan dünyanın merkezi. Bu in, kokunu hep saklayan bu izbe çatı katı; çatlaklarını, kabarmalarını, lekelerini, süslerini yüzbin kez saydığın bu tavan; bu küçücük, oyuncağa benzeyen lavabo; bu leğen; bu pencere; üstündeki her çiçeği, her sapı, her girişik süslemeyi tanıdığın, neredeyse şaşmaz kusursuzlukta basılmış olmalarına rağmen, birbirlerine tam olarak benzemediklerini bir tek senin söyleyebileceğin süsleriyle bu duvar kâğıdı; tekrar tekrar okuduğun ve tekrar tekrar okuyacağın bu gazeteler; yüzünü ancak üç parçaya bölünmüş, hafifçe üst üste binen, eşit olmayan yüzeyler halinde yansıtan bu ayna, senin alışkanlık sayesinde alnındaki tek göz müsvettesini, yankı burnunu, sürekli çarpık duran ağzını artık neredeyse görmezlikten gelebildiğin, eski bir kılıç ya da kırbaç darbesinin hemen hemen silik ve unutulmuş izine benzeyen Y şeklindeki bir çizikten başka bir şey yansıtmayan bu çatlak ayna; bu dizilmiş kitaplar; bu dilimli radyatör; üstüne nar çiçeği renginden pegamoid bir kılıf geçirilmiş bavul biçimindeki bu pikap: İşte krallığının başı ve sonu; seni dünyaya bağlayan tek

şey olan daima mevcut dost ya da düşman sesler, ortak merkezli çemberler halinde çevreliyor bu krallığı; sahanlıktaki musluktan damlayan su, komşunun gürültüleri, boğazını temizlemesi, açıp kapadığı çekmeceler, öksürük nöbetleri, çaydanlığının ıslığı, Saint-Honoré sokağının gürültüleri, şehrin dinmeyen uğultusu. Çok uzaktan, bir itfaiye aracının sireni sana doğru yaklaşp uzaklaşıyor, tekrar yaklaşpıyor sanki. Saint-Honoré ile Pyramides sokaklarının kavşağında, fren seslerinin, dur-kalkların, hızlanmaların düzenli dönüşümü, neredeyse o ısrarlı su damlasının, Saint-Roch'un çanlarının şaşmazlığıyla ritm veriyor zamana.

Çalar saatin uzun zamandır beşi çeyrek geçeyi gösteriyor. Sen burada yokken durmuş olmalı, sen de kurmayı ihmal ettin. Odadaki sessizliğe zaman artık girmiyor, ama sürekli çevreliyor seni, bakmamazlık edebileceğin bir çalar saatin akrebiyle yelkovanından daha ısrarlı, daha mevcut ama yine de biraz çarpık, bozuk, şüpheli: Zaman geçiyor, ama sen saati bilmiyorsun, Saint-Roch'un çanı ne çeyreği, ne buçuğu, ne de üç çeyreği ayırdediyor, Saint-Honoré ile Pyramides sokaklarının kavşağındaki trafik ışıkları her dakika değişmiyor, su damlası her saniye düşmüyor. Saat on, belki de on bir, çünkü doğru duyduğundan nasıl emin olabilirsin ki, geç oldu, henüz erken, gün doğuyor, gece oluyor, sesler tam olarak kesilmiyor hiç, zaman bütünüyle hiç durmuyor, görünmez olsa bile: sessizlik duvarındaki ufacık gedik, iki damla arasında yavaşlamış, unutulmuş, neredeyse yüreğinin atışlarıyla karışmış mırlı.

Odan ıssız adaların en güzeli, Paris ise kimsenin hiçbir zaman aşamadığı bir çöl. Bu dinginlikten, bu uykudan, bu sessizlikten, bu uyuşukluktan başka bir şeye ihtiyacın yok. Günler başlasın, günler bitsin, ağzın kapansın, ensedeki, çene kemiğindeki, çenendeki kaslar bütünüyle gevşesin, sadece

ve sadece göğüs kafesinin inip kalkması, yüreğinin atışları tannıklık etsin hâlâ sabırla varkalmana.

Artık hiçbir şey istememek. Bekleyecek bir şey kalmayana kadar beklemek. Avare dolaşmak, uyumak. Kalabalıkların, sokakların seni sürüklemesine seyirci kalmak. Su oluklarını, parmaklıkları, kıyıları boyunca akan suyu izlemek. Rıhtımlar boyunca gitmek, duvarların dibinden yürümek. Zaman kaybetmek. Tüm tasarlardan, sabırsızlıktan kurtulmak. Arzulamayan, gücenmeyen, isyan etmeyen biri olmak.

Önünde, zamanlar boyunca, kıpırtısız, bunalımsız, kargaşasız bir yaşam olacak: ne bir pürüz, ne bir dengesizlik. Dakikadan dakikaya, saatten saate, günden güne, mevsimden mevsime, hiç bitmeyecek olan bir şey başlayacak: bitkisel yaşamın, iptal edilmiş yaşamın.

BURADA, süredurmayı öğreniyorsun. Bazen, zamanın efendisi, dünyanın efendisi olarak, ağının ortasında duran dikkatli küçük örümcek olarak, Paris'e hükmediyorsun: Kuzeyi Opera caddesinden, güneyi Louvre'un küçük kapılarından, doğu ile batıyı da Saint-Honoré sokağından yönetiyorsun.

Belki de tavanın bir bölümündeki çatlak ve gölgelerin karmaşık oyununun çiziktirdiği gizemli yüzü çözmeye kalkışıyorsun bazen: gözler ve burun, ya da burun ve ağız, hiçbir saçın sınırlamadığı alın, ya da bir kulağın belirgin dış çizgisi, bir omuzla boyun başlangıcı.

Vakit öldürmenin binbir yolu vardır ve hiçbiri ötekine benzemez, ama hepsi de eş değerdedir; bir şey beklememenin bin şekli vardır, uydurabileceğin ve anında vazgeçebileceğin binlerce oyun vardır.

Öğrenecek çok şeyin var, öğrenilmeyen her şey: yalnızlık, kayıtsızlık, sabır, sessizlik. Tüm alışkanlıklarından, onca zaman yanyana yürüdüğün kişileri görünce yanlarına gitmekten, başkalarının her gün senin için ayırdıkları, hatta bazen senin adına savundukları yerde kahveni içmekten, yemeğini yemekten, bir türlü bitmek bilmeyen dostlukların sıkıcı suçortaklığında, yıpranan ilişkilerin ödle ve oportünist kırgınlığında sürünmekten sıyrılmalısın.

Yalnızsın, ve yalnız olduğun için de saate hiç bakmaman, dakikaları hiç saymaman gerek. Postadan çıkan evrakı ellerin heyecandan titreyerek açmamalısın artık, içinden, seni topu topu yetmiş yedi frankçığa, hem de üzerine markan kazınmış bir pasta takımına ya da batı sanatının en değerli eserlerine sahip olmaya çağıran bir el ilanı çıktığında düş kırıklığına uğramamalısın artık.

Umut etmeyi, girişimde bulunmayı, başarmayı, direktmeyi unutmalsın.

Kendini koyveriyorsun; senin için neredeyse kolay bir şey bu. Çok uzun süredir izlediğin yollardan kaçınıyorsun. Yüzlerin, telefon numaralarının, adreslerin, gülümsemelerin, seslerin anısını silmeyi geçip giden zamana bırakıyorsun.

Unutmayı öğrendiğini, günün birinde unutmak için kendini zorladığını unutuyorsun. Saint-Michel Bulvarı'nda hiçbir şeyi tanımadan, vitrinlerden habersiz, bir aşağı bir yukarı gidip gelen öğrenci seli içinde meçhul biri olarak avare dolaşıyorsun. Kahvelere girmiyorsun artık, içeride kaygılı bir tavırla, kimbilir kimi –artık bunu da bilmiyorsun– aramak için ta dipteki salonlara kadar gidip tur atmıyorsun artık. Champollion sokağındaki yedi sinemanın önünde her iki saatte bir oluşan kuyruklarda kimseyi aramıyorsun artık. Sorbonne'un büyük avlusunda acı çeken bir ruh gibi dolaşmıyor, sınıfların çıkış saatine yetişmek için uzun koridorları artık arşınlamıyor, merhabaları, gülümsemeleri, tanışıklık belirtilerini yakalamak için kütüphaneye gitmiyorsun.

Yalnızsın. Yalnız bir adam gibi yürümeyi, aylak aylak dolaşmayı, sürtmeyi, bakmadan görmeyi, görmeden bakmayı öğreniyorsun. Saydamlığı, hareketsizliği, varolmayışı öğreniyorsun. Bir gölge olmayı ve insanlara sanki hepsi birer taşmış gibi bakmayı öğreniyorsun. Oturur durumda, yatar durumda kalmayı, ayakta durmayı öğreniyorsun. Her lokmayı çiğne-

meyi, ağzına götürdüğü her parça yiyecekte aynı manasız tadı bulmayı öğreniyorsun. Resim galerilerinde sergilenen tablolar sanki duvar parçalarıymış, tavan parçalarıymış gibi, duvarlara, tavanlara da yağlı boya resimlermiş gibi bakmayı öğreniyorsun, üstlerindeki hep başa dönen onlarca, binlerce yolu, amansız labirentleri, kimsenin çözemeyeceği metni, parçalanmakta olan yüzleri bıkmadan yorulmadan izliyorsun.

İle Saint-Louis'ye dalıyor, Vaugirard sokağına sapıyor, Péreire'e doğru, Château-Landon'a doğru uzanıyorsun. Ağır ağır yürüyor, aynı yoldan geri dönüyor, vitrinlerin önünde duruyorsun. Eczacıların, elektrikçilerin, tuhafiyecilerin, eskicilerin vitrinleri. Louis-Philippe köprüsünün korkuluğuna oturuyor ve kemerlerin altında bir oluşup bir kaybolan girdaba, mahmuzların önünde sürekli olarak çukurlaşıp dolan huni biçimindeki çöküntüye bakıyorsun. Nehir gemileri, mavnalar geçiyor uzaktan, bir süre sonra dalgalar çarpıyor kemer ayaklarına. Rihtım boyunca kıpırdamadan oturan balıkçılar, olta mantarlarının şaşmaz sapmasını gözleriyle izliyorlar.

Önünde bir bardak bira ya da bir fincan sütsüz kahveyle, bir kahvenin terasında oturup sokağa bakıyorsun. Özel arabalar, taksiler, kamyonetler, otobüsler, motosikletler, motorlu bisikletler sıkışık gruplar halinde geçiyorlar; bu grupları birbirinden seyrek ve kısa süreli duruşlar –trafiği düzenleyen ışıkların uzaktaki yansımaları– ayırıyor. Kaldırımlarda, araçların iki katı, ama çok daha akışkan ve kesintisiz bir yaya kalabalığı sel gibi akıyor. Suni deriden aynı evrak çantalarını taşıyan iki adam, aynı yorgun adımlarla karşı karşıya geliyorlar; bir anneyle kızı, çocuklar, ellerinde filelerle yaşlı kadınlar, bir asker, iki elinde ağır birer valiz taşıyan bir adam, ve diğerleri, paketli, gazeteli, pipolu, şemsiyeli, köpekli, göbekli,

şapkalı, çocuk arabalı, üniformalı, bazıları hızlı hızlı yürüyen, bazıları ayaklarını sürüyen, vitrinlerin yanında duran, selâmlaşan, birbirlerinden ayrılan, birbirlerini geçen, karşılaşan, genç ve yaşlı, kadın ve erkek, mutlu ve mutsuz diğerleri. Durmadan dağılan sonra yeniden toplanan gruplar otobüs duraklarının yanına yığılıyorlar. Göğsünde ve sırtında birer reklâmla dolaşan bir adam el ilanları dağıtıyor. Bir kadın, geçen taktilere boş yere el kol ediyor. Bir itfaiye ya da polis arabasının sireni gittikçe büyüyerek sana doğru yaklaşıyor.

Kimbilir hangi acil durumlar için çağrılan tamir servisi araçları son hızla geçiyorlar. Hayatında ilk defa geldiğin ve gidip gelen, koşuşturan, duran bu kalabalığa bakmaktan başka hiçbir işinin olmadığı bu sokakta birbirini tanımayan, senin tanımadığın bu insanları bir araya getiren yasalar hakkında hiçbir şey bilmiyorsun: Kaldırımlardaki bu ayakların, taşıt yollarındaki bu tekerleklerin hepsi ne yapıyorlar? Hepsi nereye gidiyorlar? Kim çağırıyor onları? Kim geri getiriyor? Hangi güç ya da hangi giz onların önce sağ sonra sol ayaklarını kaldırıma basmalarını, hem de daha iyisi beklenemeyecek bir eşgüdümle basmalarını sağlıyor? Neredeyse nötr bakışlarının o daracık alanındaki binlerce gereksiz hareket, aynı anda bir araya geliyor. Sağ ellerini aynı anda uzatıyor ve karşılarındaki eli sanki ezmek ister gibi sıkıyorlar, görünürde anlam yüklü mesajları ağızlarıyla iletiyor, yanaklarını, burunlarını, kaşlarını, dudaklarını, ellerini her yöne oynatıyor, konuşmalarını anlamlı mimiklerle noktılıyorlar; ajandalarını çıkarıyor, birbirlerini geçiyor, selâmlaşıyor, birbirlerine sövüyor, birbirlerini kutluyor, itişiyorlar; seni görmeden yollarına devam ediyorlar, oysa sen onlardan birkaç santim ötede, bir kahvenin terasına oturmuş, durmadan onlara bakıyorsun.

Avare dolaşıyorsun. Sokakları, mahalleleri, binaları sınıflandırmayı düşünüyorsun: deli mahalleler, ölü mahalleler, pı

zar yeri-sokaklar, yatakhane-sokaklar, mezarlık-sokaklar, sıvası dökülmüş cepheler, çürümüş cepheler, paslanmış cepheler, maskelenmiş cepheler.

Meydanlardaki küçük parklar boyunca yürüyorsun, demirden ya da tahtadan bir cetveli parkın parmaklıklarına çarpıtılarak koşan çocuklar yanından geçip gidiyorlar. Dökme demirden ayakları aslan pençesi biçiminde, tahtaları yeşil boyalı banklara oturuyorsun. Yaşlı, cılız bekçiler yaşıtları olmayan dadılarla çene çalıyorlar. Ayakkabının burnuyla kumlu toprağa çemberler, kareler, bir göz, adının baş harflerini çiziyorsun.

Hiçbir zaman hiçbir arabanın geçmediği, sanki kimse oturmuyormuş gibi görünen bir hayalet dükkândan başka mağazası olmayan sokakları keşfediyorsun; tül perdelerle kaplı vitrininde, sanki oldum olası güneşten rengi atmış aynı soluk mankenin, aynı fantezi düğme levhalarının, bu yılın tarihini taşımalarına rağmen hiç değişmeyen aynı moda gravürlerinin sergilendiği bir kadın terzisinin, yaylarını, top, zeytin çekirdeği, iğ biçiminde karyola ayaklarını, kıldan ve pamukludan değişik kalitedeki mallarını sergileyen bir yorgancının, ya da naylon iplere dizilmiş rengârenk yassı plastik tıpalardan oluşan bir perdenin kapı yerine geçtiği küçük dükkânının köşesinde oturan bir kunduracının bulunduğu sokaklar.

Pasajları keşfediyorsun: Choiseul Pasajı, Panoramas Pasajı, Jouffroy Pasajı, Verdeau Pasajı; oralandaki model uçak ve benzeri maketler, pipolar, renkli camdan mücevherler, pullar satan dükkânlar, ayakkabı boyacıları, sosisli sandviç tezgâhları. Bir kartvizit matbaasının vitrinindeki sararmış kartları tek tek okuyorsun: Doktor Raphaël Crubellier, Ağız Hastalıkları Uzmanı, Paris Tıp Fakültesi Mezunu, lütfen randevu alınız, Marcel-Emile Burnachs S.S.A.Ş. Her Cins Halı, Bay ve

Bayan Serge Valène, Lagarde sokağı No. 11, 214 07 35; Geoffroy Saint-Hilaire Koleji Eski Öğrencileri Dostluk Derneğı, Mönü: buza yatırılmış leziz istiridyeler, Périgord usulü yermantarlı kazciğeri, gölden gelen gümüş güzel.

Luxembourg Bahçesi'nde briç, bölot ya da tarot oynayan emeklilere bakıyorsun. Az ötendeki bir bankta, bir deri bir kemik kalmış bir ihtiyar, çenesini iki eliyle sıkı sıkı kavradığı bastonunun topuzuna dayamış, ayaklarını bitıştirmiş, kımıldamadan saatlerce karşısındaki boşluğa bakıyor. Hayranlıkla onu seyrediyorsun. Sırrını, zaafını bulmaya çalışıyorsun. Ama dokunulmazlığı varmış gibi görünüyor. Küp gibi sağır, yarı kör, hatta felçli olmalı. Ama salyası bile akıyor, dudaklarını oynatmıyor, neredeyse gözünü bile kırpmıyor. Güneş onun çevresinde dönüyor: Belki de dikkat ve özen gösterdiği tek şey kendi gölgesini izlemektir; işaret noktalarını çok uzun zaman önceden belirlemiş olmalı; onun deliliğı, deliyse eğer, belki de kendini bir güneş saati sanmasıdır. Bir heykeli andırıyor, ama heykellere nazaran bir üstünlüğü var: Eğer canı isterse, kalkıp yürüyebilir. Bir insana da benziyor, daha çok bir kuşunkini andıran kafasına, göğüs kafesine kadar çıkan pantolonuna, tam ilkokulluk papyon kravatına rağmen; ama öteki insanlardan şu ayrıcalığı var ki bir heykel gibi kımıldamadan saatlerce ve saatlerce durabilir, hem de görünür hiçbir çaba harcamadan. Sen de bunu başarabilmeyi isterdin, ne var ki yaşlılık mesleğinde henüz pek toy olmandan kaynaklansa gerek, çok çabuk sinirleniyorsun: Kendine rağmen, ayağın kumda kımıldıyor, gözlerin çevrede geziniyor, parmakların durmadan kenetlenip çözülüyor.

Rasgele yürüyorsun yine, yolunu kaybediyor, aynı yerde dönüp duruyorsun. Bazen kendine gülünç hedefler saptırıyorsun: Daumesnil, Clignancourt, Gouvion Saint-Cyr Bulvarı, Posta Müzesi. Kitapçılara giriyor ve okumadan, kitapların sayfalarını karıştırıyorsun. Sanat galerilerine giriyor, her tablonun önünde durarak, başını sağa eğip gözlerini kısarak, tablonun adını, tarihini ya da ressamın adını okumak için yaklaşıp, daha iyi görebilmek için geri geri giderek, kılı kırk yararcasına dolaşıyorsun içerde. Dışarı çıkarken defteri okunaksız koca bir parafla imzalayıp, yanına da sahte bir adres yazıyorsun.

Bir kahveye girip, dipteki masalardan birine oturuyorsun. Sistemli bir şekilde, satır satır *Le Monde* okuyorsun. Mükemmel bir egzersiz bu. İlk sayfadaki başlıkları okuyorsun, sonra "günü gününe"yi, dış haberleri, son sayfadaki çeşitli olayları, küçük ilanları: eleman arayanlar, iş arayanlar, temsilciler, ticari teklifler, emlak, arazi, arsa, daireler (satılık), daireler (inşaat halinde), daireler (alım), büro katları, çeşitli kiralık eşya, ticarethaneler, sermaye, ortaklık, kurslar ve ders verenler, devredenler, vasıta, garaj, hayvanlar, kelepir eşya, diğerleri, davetler, doğum, ölüm, nişan, evlilik, teşekkür ilanlarını, Dro-uot Oteli'ndeki açık arttırmaları, ziyaretleri ve konferansları, tez savunmalarını; aşağı yukarı kafadan çözdüğün bulmacaları (hangi renkler moral verir: mor ve al; sonuncu ne satar: un; "sohbet"teki rahatlama seslenişi: oh be; murat bozulunca aylar ona bayılır: armut; toparlak meyve: portakal*); hava tahminlerini; radyo, televizyon, tiyatro ve sinema programlarını, borsa kurlarını; turizm, toplum, ekonomi, gastronomi, edebiyat, spor, bilim, tiyatro, üniversite, tıp, kadın, çocuk, din, taş-

* Çevrilmesi olanaksız olan bu bulmacaların Türkçe benzerlerini hazırlayan Nevzat Erkmen'e teşekkür ederiz. (ç.n.)

ra, havacılık, şehircilik, denizcilik, hukuk, sendikacılık sayfalarını; dünya politikasını, dış haberleri, Fransız politikasını, iç işlerini, kısa haberleri, üç ya da dört sayı süren büyük inceleme-araştırma yazılarını, bir ülkeye, bir bölgeye, bir ürüne ayrılmış ekleri, reklam karelerini okuyorsun.

Gözlerinin önünden beş yüz tane, bin tane haber geçti, öyle titizlikle ve öyle dikkatli baktın ki, bu sayının tirajını bile öğrendin ve bir kez daha, gazetenin sendikalı işçiler tarafından hazırlandığını ve BVP ile OJD* tarafından kontrol edildiğini teyit etmiş oldun. Ama belleğin bunların hiçbirini tutmama özen gösterdi: Pont-à-Mousson hisselerinin düştüğünü, çelik fiyatlarının gerilediğini, New York borsasının direndiğini, Fransa'nın gayri menkul kredisi veren en eski bankasının deneyimine ve uzman kadrosuna güvenmek gerektiğini, Florida'da Barbara tayfununun yol açtığı zararın üç milyar olduğunu; Jean-Paul ile Lucas'nın küçük kızkardeşleri Lucie'nin doğumunu müjdelemekten gurur duyduklarını aynı ilgisizlikle okudun: *Le Monde* okumak, bir saat, iki saat kaybetmek ya da kazanmaktır sadece; bir kez daha, her şeyin senin için ne denli önemsiz olduğunu değerlendirmektir. Sınıflandırmaların, tercihlerin geçersizleştirilmesi, yıkılması gerek. Otuz kadar dizgi işaretiyle yapılan düzenlemenin –ki bu düzenleme son derece basit kurallara göre yapılır– her gün bu binlerce mesajı yaratabilmesine hâlâ şaşırabilirsin elbette. Ama ne diye bu mesajlarla beslenesin, ne diye bunların şifresini çözesin ki? Senin için önemli olan tek şey zamanın geçmesi ve hiçbir şeyin sana erişmemesi: Gözlerin, acele etmeden, birbiri ardına satırları okuyor.

* BVP (*Bureau de vérification de la Publicité*): Yayınların Doğruluğunu Denetleme Bürosu; OJD (*Office de Justification de la Diffusion des supports de publicité*): Yayın Dayanaklarının Yayımını Doğrulama Ofisi. (ç.n.)

Dünyanın karşısında, kayıtsız kişi ne cahildir ne de düşün-
man. Niyetin okumazyazmazlığın sağlığa yararlı keyfini ye-
niden keşfetmek değil, okurken, okuduklarına hiçbir ayrıcalık
tanımamaktır. Niyetin çırılçıplak gezmek değil, ille de özenli
ya da bakımsız olmak anlamına gelmeyecek bir şekilde giyin-
mektir; niyetin kendini açlıktan öldürmek değil, sadece bes-
lenmektir. Bu hareketleri alabildiğine masum bir tavırla harfi
harfine yerine getirmek değil istediğin –çünkü masumluk çok
kuvvetli bir terimdir– sadece, en basitinden, bu "en basitin-
den" in bir anlamı olabilirse eğer, istediğin şey bu hareketleri
yansız, apaçık, her tür değerden, özellikle de işlevsellikten
kurtulmuş –çünkü işlevsellik değerlerin en kötüsü, en sinsisi,
en tehlikelisidir– aşikâr, gerçek, değiştirilemez bir yere bırak-
maktır. Okuyorsun, giyiniksin, yiyiyorsun, uyuyorsun, yürü-
yorsun demek dışında söylenecek bir şey olmasın; bunlar bi-
rer davranış, birer hareket olsun; birer kanıt, birer değiş tokuş
aracı değil. Giyimin, yiyip içtiklerin, okudukların senin adına
konuşmayacaklar artık, onlar sayesinde karşıdakinden daha
açıkgöz davranamayacaksın artık. Seni temsil etmenin o yi-
yip bitiren, çekilmez, öldürücü görevini bunlara bırakmaya-
caksın.

Bundan böyle, Petite Source'un tezgâhında, La Bière'de,
ya da Roger la Frite'in yerinde yemek yerken, psikofizyolo-
jistlerin dediği gibi "besin almaktayken", günde bir ya da iki
kez, pek pek üç kez, ki o da nadiren, bir dilim ızgara sığır eti,
kızgın yağa atılmış ince patates dilimleri, bir bardak kırmızı
şaraptan oluşan, inceden inceye hesaplanabilir bir protein ve
karbonhidrat bileşiği yutmaktasın. Yediğin şey, bazen biftek,
hatta büftek olarak adlandırılrsa da, sığır filetosu olmadığı ke-
sin bir et, kimsenin ince ince çubuklar halinde doğranmış de-
meye dilinin varmayacağı kızarmış patatesler, kimsenin men-
şe adını kontrol etmeyi ve kalite sınırını belirtmeyi aklından

geçirmeyeceği bir bardak kırmızı şaraptır. Ne var ki, miden farkı anlamıyor artık –tabii daha önce hiç anlamışsa–, damağın da öyle. Sözcükler daha dirençli çıktı: Etin ince, sinirli, kayış gibi olmaktan, patateslerin yağlı ve yumuşamış olmaktan, şarabın yapış yapış ya da ekşi olmaktan çıkması; başlangıçta acıklı anlamlar taşıyan, yoksul yemeklerini, sokak serse-risi yiyeceklerini, yoksullar aşevini, şehir dışındaki panayır-ları anımsatan bu inanılmaz ölçüde değersizleştirici sıfatların azar azar özlerinden kaybetmesi; bunlara şiddetle bağlı olan hüznün, yoksulluğun, yokluğun, ihtiyacın, utancın –kızartma-ya dönüşen bu yağın, ete dönüşen bu sertliğin, şaraba dönüşen bu ekşiliğin– seni etkilemekten, sende iz bırakıyor olmaktan çıkması oldukça zamanını aldı; aynı şekilde, bunun tersi bol-luğun, ziyafetin, bayramın, şenliğin, yukandakilerin tam tersi olan seçkin belirtilerinin –yumuşak ve kanlı *charolais* "parça-ları"nın, "kuşbaşı yumuşak sığır eti"nin, filetoların yumuşacık orta kısmının, Hal'deki hamalların getirdiği pirzolaların kalın-lığının, ince ince dilimler ya da kalın çubuklar halinde kızar-tılmış patateslerin, patates suflelerinin, altın rengi patates köf-telerinin gevrekliğinin, sepette duran nefis şarapların güzel kokusunun– seni kandırıyor olmaktan çıkması da oldukça za-manını aldı. Hiçbir kutsal enerji, hiçbir tanrısal nektar, tabağı-nı ve bardağını doldurmuyor artık. Yemeklerinin sonunu hiç-bir ünlemle noktalamıyorsun artık. Et ve kızarmış patates yi-yor, şarap içiyorsun. Hemen hemen her gün, Petite Source'a girer girmez garsona ısmarladığın "günün yemeği" ile Villette sığır pirzolası arasındaki aşılmaz mesafenin senin üzerinde hiçbir hakimiyeti kalmadı artık.

HAVA ister güzel olsun ister kötü, yağmur yağsın, güneş açsın, rüzgâr kasıp kavursun, ağaçlarda tek bir yaprak kımıldamasın, ağaran gün sokak lambalarını söndürsün, batan gün onları yeniden yaksın, kalabalığın içinde kaybol ya da ıssız bir meydana tek başına ol, hâlâ yürüyorsun, hâlâ sürtüyorsun.

Seni yolunu uzatmak zorunda bırakan, yasaklarla dolu, karmaşık geziler uyduruyorsun kendine. Anıtları görmeye gidiyorsun. Kiliselerin, atlı heykellerin, umumi helâların, Rus restoranlarının sayımını yapıyorsun. Kıyılar boyunca, şehrin eski kapılarının yakınlarında yapılan yol çalışmalarını, sürülmüş tarlalara benzeyen delik deşik sokakları, kanalizasyonları, yerle bir edilen binaları görmeye gidiyorsun.

Odana dönüyor ve kendini daracık sedirine atıyorsun. Tıpkı budalalar gibi, gözlerin faltaşı gibi açık uyuyorsun. Tavandaki çatlakları sayıyor, bir düzene koyuyorsun. Gölgelerle lekelerin birleşmesi sayesinde, görsel uyum sağlama ve yön bulma yeteneğinin zenginliği sayesinde, doğmakta olan düzinelerce şekil zahmetsizce, ağır ağır ürüyor; ancak bir an yakalayabildiğin kırılğan düzenlemeler, dağılıp parçalanmadan ve her şey yeni baştan başlamadan önce, onları bir isim altında – koruk, kolit, köy, kasaba, kafa– topluyorsun; bir el hareketinin, bir devrimin, bir siluetin belirmesi, büyümesine kayıtsız

kaldığın içi boş bir işaretin başlangıcı, belirginleşen raslantı: Üzerine dikilen bir göz, uyuyan bir adam, bir girdap, yelkenlilerin hafif salınımı, ağaç parçası, fışkıran, sakınılan, yeniden kavuşulan küçük dal, bunun içinden noktası noktasına belirginleşerek yine ortaya çıkan bir yüzün silik başlangıcı, az öncekinden azıcık farklı, belki daha karanlık, ya da daha dikkatli, bitirilmemiş bir yüz, kulaklarını, gözlerini, boynunu, alnını görmeden aradığın bir yüz; bu yüzden aklında kalan, bu yüzde bulduğun, bulur bulmaz da kaybettiğin tek şey muğlak bir gülümsemenin izi ile, utanç verici ya da anlı şanlı –kimbilir?– bir yara izinin uzattığı bir burun deliğinin gölgesi sadece.

Çoğunlukla tek başına iskambil oynuyorsun. Briç elleri dağıtıyorsun, *Le Monde*'da her hafta yayınlanan problemleri çözmeye çalışıyorsun; ne var ki vasat bir oyuncusun sen, açtığın oyunlar da zarafetten yoksun: Ne skiz, ne defos, ne de el sırasını değerlendirme bilgisi var sende. Bir gün, ellerinde toplam olarak yalnız iki onör, bir asla bir vale bulunan bir ekibin, tüm savunmalara rağmen, şikanların ve longların nefis dağılımı sayesinde bir granşlem yapmayı başarabildikleri müthiş bir oyun düşündün; sonra bu problemi gözden geçirirken, deklare edilemez olduğu için söz konusu şlemin hiçbir ilginçliğinin kalmadığını ve o sonuca gitmek için öyle zekâ kıvraklıklarına gerek olmadığını fark edince artık briçten pek bir şey beklemez oldun.

Kendini iskambil fallarının büyüleyici zevkine kaptırdın. Sedirinin üzerine dört sıra halinde on üçer kart diziyor, içlerindeki dört ası çıkarıyorsun. Oyun, geri kalan kırk sekiz kartı, asların çıkarılmasıyla boşalan yerleri kullanarak düzene koymaktan ibaret; eğer bu boşluklardan biri sıralardan birinin başındaysa, oraya bir ikili koyma hakkın var; yok eğer boşluk, diyelim, bir altılıdan sonra geliyorsa, oraya aynı rengin yedilisini koyabilirsin; yediliden sonra sekizliyi, sekizliden

sonra dokuzluyu, valeden sonra kızı koyabilirsin; eğer papazdan sonrası boşsa hiçbir şey koyamazsın ve boşluğu kullanma hakkını kaybedersin.

Bu iskambil falında şansın hemen hemen hiç rolü yoktur. Boşalan dört yerin, eğer bu yerleri diziliş sırasına göre oynarsan, karşına papazları çıkaracağı anı, yani kaybedeceğin anı çok çok önceden kestirebilirsin; ama boşlukları istediğin sıraya göre kullanabilirsin, boşluklardan önce birini, sonra ötekini kullanırsın, sonra yine birinciye dönersin, üçüncüyü, dördüncüyü oynar, sonra yine üçüncüye geçersin. Yine de, fal nadiren çıkar; oyunun tıkanıdığı bir an gelir hep, tam kâğıtların yansınsın ya da üçte birini sınıflayıp dizmişken, öyle bir an gelir ki boşlukları doldurmak için her elini attığında karşına bir papaz çıkar. İlke olarak, iki deneme daha yapmaya hakkın vardır: Dizilmiş olan kâğıtları yerinde bırakıp, diğerlerini karpıp, birerden dört boşluk bırakarak yeniden açman yeterlidir. Ama sana tanınan bu iki şansı nadiren kullanıyorsun; oyunun tehlikeye düştüğünü görür görmez bütün kâğıtları topluyor, iki ya da üç kez kanyor, bir kez daha denemek için hepsini yeniden açıyorsun.

Kâğıtları kanyor, açıyor, asları çıkanyorsun, oyunun durumuna bakıyorsun. Biraz rasgele başlıyorsun, sadece ilk başta bir papaza rastlamamaya dikkat ediyorsun, o kadar. Yavaş yavaş oyun bir düzene giriyor, güçlükler belirliyor, olasılıklar ortaya çıkıyor: Burada kâğıdın biri zaten yerinde duruyor, şurada tek bir tanesini oynatmak beşliyi, altılıyı bir seferde yerine koymayı sağlayacak, orada işini güçleştiren bir papaz yerinden kıpırdamayacak.

Neredeyse hiç başaramıyorsun. Bazen azıcık hile bile yapıyorsun, nadiren, gittikçe de daha seyrek olarak. Senin için önemli olan şey zafer değil, hem zaten senin zaferin de ne demek; senin istediğin sadece tanrıların yanında olmasıysa, onların teveccühünü kazanmanın çok daha kolay yolları var. Ama giderek daha sık, daha uzun süre, bazen bütün bir öğle-

den sonra, sabah kalkar kalkmaz, ya da gece sabaha kadar oynuyorsun, üstelik artık vakit öldürmek için de değil.

Bu oyunda seni büyüleyen bir şeyler var, seni belki de köprülerin yanıbaşındaki suyun oyunlarından, tavanlardaki labirentlerden, gözün saydam tabakasının yüzeyinde ağır ağır yön değiştiren bir ölçüde ışık geçirmez ince çubuklardan daha çok büyüleyen bir şeyler. Bulunduğu yere göre, ana göre, her kâğıt neredeyse heyecan verici bir yoğunluk kazanıyor. Kayırıyor, yok ediyor, kuruyor, düzenliyor, plan üstüne plan yapıyorsun; boş bir çaba, onaylanmayan bir tehlike, gülünç bir düzenleme: Kırk sekiz kâğıt seni odana bağlıyor ve sen, bir onlunun yerinde olmasından, bir papazın sana karşı gelmemesinden neredeyse mutlu oluyor, ya da ağır aksak hesaplarının tümünün de aynı olanaksız sonuca varmasından mutsuz oluyorsun. Sanki bu yalnız ve dilsiz strateji senin tek yolunu oluşturuyormuş, senin varolma nedenin haline gelmiş gibi.

GECE OLDU. Tek tük araba yoldan fırtına gibi geçiyor. Sahanlıktaki musluktan su damlıyor. Komşundan çıt çıkmıyor; belki de evde yoktur ya da çoktan ölmüştür. Giyinik olarak sedire uzanmış, ellerini ensende kavuşturmuşsun, dizlerin bükülü. Gözlerini kapıyor, açıyorsun. Gözünün içindeki ya da gözün saydam tabakasının yüzeyindeki virüsümsü, mikrobumsu şekiller bir aşağı bir yukarı ağır ağır hareket ediyor, kayboluyor, birden ortada toplanıyorlar; pek değiştikleri söylenemez; bu yuvarlaklar ya da kabarcıklar, ince çubuklar, bükülmüş iplikler bir araya gelince adeta bir masal hayvanını andıran bir şekil çıkıyor ortaya. İzlerini kaybediyor, yeniden buluyorsun; gözlerini ovuşturuyorsun, iplikler parçalanıp çoğalıyorlar.

Zaman geçiyor, uyukluyorsun. Açık kitabı yanına, sedirin üzerine bırakıyorsun. Her şey puslu, uğultulu. Soluman şaşılacak kadar düzenli. Büyük olasılıkla gerçekdışı küçük siyah bir hayvancık tavandaki çatlakların oluşturduğu labirentte kuşkuya yer vermeyen bir gedik açıyor.

Gece gündüz sokaklarda avare dolaşıyorsun. Salonlarında dezenfektanların kalıcı kokusunun gezindiği mahalle sinemalarına giriyorsun, büfelerde sandviç ve kâğıt külâhlarda verilen kızarmış patates yiyorsun, panayırlardan geçiyorsun, tilt oynuyorsun, müzelere, pazarlara, garlara, halka açık kütüpha-

nelere gidiyorsun, Jacob sokağındaki antikacı dükkânlarının, Paradis sokağındaki cam eşya satıcılarının, Saint-Antoine mahallesindeki mobilyacıların vitrinlerine bakıyorsun.

Saatler, günler, haftalar, mevsimler boyunca her şeyden kopuyor, her şeyden soğuyorsun. Bazen, neredeyse bir tür sarhoşlukla, özgür olduğunu, seni bunaltan, senin hoşuna giden ya da gitmeyen hiçbir şey olmadığını keşfediyorsun. Ve oyun kâğıtlarının ya da kimi gürültülerin, kendine sunduğun kimi gösterilerin sana sağladığı bu yıpratıcı olmayan havada, anların heyecanından başka şeye yer vermeyen bu yaşamda, mükemmele yakın, büyüleyici, bazen de yeni heyecanlarla dolu bir mutluluk buluyorsun. Tam bir huzur içindesin, her an esirgeniyor, korunuyorsun. Çok mutlu bir parantez içinde, hiçbir şey beklemediğin, vaatlerle dolu bir boşlukta yaşıyorsun. Görünmez, duru ve saydamsın. Yoksun artık: Saatlerin ardından, günlerin ardından, mevsimler geçerken, zaman akarken, neşelenmeden, hüzünlenmeden, geleceksiz ve geçmişsiz, öylece, düpedüz, apaçık yaşayaduruyorsun, tıpkı sahanlıktaki musluktan damlayan bir su damlası gibi, pembe plastik bir leğende suya bastırılmış altı adet çorap gibi, bir sinek ya da istiridye gibi, inek gibi, salyangoz gibi, bir çocuk ya da bir ihtiyar gibi, bir fare gibi.

BAZEN, karanlığın içinde, bir maça asının silueti beliriyor önce: Karşında bir nokta var, bu noktanın içinden iki çizgi çıkıyor; çizgiler birbirinden ayrılıyor ve uzun bir dönemeçten sonra dönüp sana doğru geliyorlar.

Daha sonra, bir okyanus oluyor bu, üzerinde yol aldığın siyah bir deniz: Burnun sanki dev bir yolcu gemisinin burnu, ya da pruva bodoslaması. Her şey siyah. Gece olmamış, hava kararmamış, bütün dünya siyah; doğal bir siyahlık bu, bir fotoğrafın negatifi gibi; beyaz, belki de gri olan tek şey, sen geçip giderken burnunun her iki kanadında ve belki de geminin yanları olan gözlerin boyunca kabaran dalgalar – bir zamanlar maça ası da, sen karanlık sularda süzülürken önünde açtığın o beyazımsı ve kıvrıntılı izin, o çizginin habercisiymiş gibi bu kanatlarda belirliyordu. Su her yanını sanyor; siyah, kıpırtısız, çarşaf gibi, hatta yakamozsuz bir deniz, oysa her ayrıntıyı, gök olsa en ufak bulutu, ufuk olsa en ufak kara parçasını seçebileceğini sanıyorsun. Ama denizden başka bir şey yok ve sen, yolunun üstünde zahmetsizce, sessizce, hiç sarsılmadan – tarlanın altını üstüne getiren bir saban demiri gibi– derin ve beyaz çizgiler oyan bir pruva bodoslamasının tepeden tırnağa.

Oysa, çok geçmeden, yukarılarda bir yerde, tıpkı bir çerçeve içindeymişcesine, sanki bir ekran belirmiş de bir sinema

filminin negatifi gösteriliyormuşcasına, aynı gemi beliriyor, ama şimdi bir bütün olarak, kuşbakışı görülüyor ve sen, güvertedeki küpeşteye, ya da daha doğrusu üst güvertenin küpeştesine dayanmış, oldukça romantik bir poz almışsın. Aynı anda iki yerde birden bulunma duygusu uzunca bir süre, kesinlikle belirgin bir şekilde sürüp gidiyor ve bir şeyler seni sinirlendirse de, canını sıkarsa da, bir türlü anlayamadığın şey şu: Sen, önce, siyah denizde beyaz dalgaları köpürterek tek başına süzülen pruva bodoslamasıysın da, sonra hemen hemen aynı anda, bu pruva bodoslaması olmanın bilincine benzer bir şey misin; yani, yukarıda, oldukça romantik bir pozda güvertede hareketsiz duran yolcusu olduğun geminin bütünü müsün, yoksa, aksine, önce siyah denizin üstünde, içinde kaptan köprüsüne dayanmış tek yolcusuyla, seninle, süzülen bütün gemi vardı da, sonra bu geminin ölçüsüzce büyütülmüş tek bir ayrıntısı, iki tarafındaki beyaz, kalın dalgaları –sahici dalga olmayacak kadar iyi çizilmiş, daha çok kıvrımları, kırmaları andıran oldukça görkemli, neredeyse ağır bir hava verilmiş dalgaları– köpürterek suları yaran pruva bodoslaması mı vardı?

Uzun süre, iki gemi, parçayla bütün, pruva bodoslaması olan burnunla yolcu gemisi olan vücudun birlikte yüzüyorlar, onları birbirinden ayırmanı sağlayacak hiçbir şey yok: Sen hem pruva bodoslamasıysın hem de üstünde bulunduğun gemi. Sonra, ilk çelişki ortaya çıkıyor, ama belki de ölçülerin, perspektiflerin farklılığına bağlanabilir optik bir yanılsamadır bu sadece: Gemi yavaşlıyor, gitgide yavaşlıyor gibi geliyor sana, sanki onu gitgide daha geriden, daha uzaktan, gitgide daha yukarıdan görüyormuşsun gibi; ne var ki sen, küpeşteye dayanmış olan sen, hiç de küçülmüyorsun, oysa pruva bodoslaması gitgide hızlanıyor, süzülmüyor artık, âdeta siyah suyun üstünde uçuyor, bir yolcu gemisi gibi değil de, tıpkı bir hücumbot gibi, hatta bir sürat teknesi gibi.

İşte o zaman, durum çok daha vahimleşiyor –ve sen, belki de deneyimlerine dayanarak, oluşmakta olan şeyin sonun baş-

langıcı olduğunu sanki biliyorsun— çünkü az sonra olacak olan şeyin yoğunluğuna birkaç dakika, birkaç saniyeden fazla katlanamayacaksın; gerçi henüz ortada bir şey yok, belki de, olsa olsa, uyarıcı bir işaret, anlamı bile açık olmayan bir belirti dışında; sen şimdi bu anlamın açığa çıkmasını bekliyorsun, her şeyin mümkün olduğu kadar uzun bir süre bulanık kalacağını boşuna umut ederek, çünkü daha şimdiden ne olduğunu biliyorsun: Uyanış seni kolluyor, onu harekete geçiren şey senin sabırsızlığın oldu ve onu geciktirmek için harcadığın tüm çabalar onu daha da çabuklaştırmaktan başka bir işe yaramıyor, ve o sırada, her seferinde olduğu gibi, hem isteklendirici hem sıkıntılı, hem harikulâde hem umut kırıcı, aşırı belirginleşiveren, çabucak zonklayan ve neredeyse sancıya dönüşen bir duygu ortaya çıkıyor: Bu imgeyi daha önce yaşadığını bilmenin saçma —ya da henüz o denli saçma değilse bile, saçma olmaya mutlaka aday— kesinliği, bunun gerçek bir anı olduğunu kesinkes bilmek, hem de tüm ayrıntılarıyla: Deniz siyahtı, gemi her iki yanından beyaz köpük demetleri fışkırtarak küçük kanalda ağır ağır ilerliyordu, sen tüm gemilerdeki tüm yolcuların martılara bakarken takındıkları tavırla, oldukça romantik bir pozda gezi güvertesinin korkuluğuna dayanmıştın; şu anki duygunun aynısını duyuyordun, ne var ki şu anda hiçbir şey duymamaktasın, böyle bir anının hem olanaksızlığını hem de değiştirilemezliğini bilmenin tehlikeli, giderek daha tehlikeli duygusu dışında.

Daha sonra, çok daha sonra, belki de birçok kez uyandın, birçok kez yeniden uyukladın, sağına döndün, soluna döndün, sırtüstü, yüzüstü yattın, belki ışığı bile yaktın, belki bir sigara içtin, daha sonra, çok daha sonra, uyku bir hedefe dönüşüyor, ya da hayır, aksine, sen uykunun hedefi oluyorsun. Işıyan, bir görünüp bir kaybolan bir ateş odağı bu. Karşında, ya da daha kesin söylemek gerekirse, gözlerinin önünde, bazen birazcık

solda, bazen birazcık sağda, asla ortada değil, onbinlerce küçük beyaz nokta bir araya gelip, giderek kediye benzer bir şey çiziyor, profilden görünen bir panter başı, panter ilerliyor, iki keskin sivri dişini göstererek büyüyor, sonra kayboluyor, onun yerini ışıklı bir nokta alıyor, bu nokta büyüyor, eşkenar dörtgene, yıldızla dönüşüyor ve hızla üzerine atlıyor, son anda seni sağdan sıyrarak geçiyor. Bu, düzenli olarak birçok kez yineleniyor: Önce bir şey yok, sonra hafif ışıklı noktalar, kabataslak çizilen bir panter başı beliriyor, sonra bu belirginleşiyor, kükreyerek büyüyor, iki keskin sivri dişini gösteriyor, sonra ışıldayan, neredeyse parlayan bir nokta şişiyor, eşkenar dörtgene, yıldızla dönüşüyor, sonra üstüne doğru gelen bir ışık topu oluyor, seni kılpayı sıyrıyor, öyle yakınından geçiyor ki neredeyse ona dokunduğunu, onu hissettiğini, işittiğini sanıyorsun, sonra yine bir şey yok, uzun bir süre, beyaz noktalar, panterin başı, büyüyen ve seni yalayıp geçen yıldız.

Sonra uzun bir süre hiçbir şey olmuyor; hiçbir şey, ya da daha sonra, bazen, bir yerlerde, beyaz bir gök cismini andıran bir şey patlıyor...

ZAMANLA, duyarsızlığın inanılmayacak bir hal alıyor. Gözlerinde parlıttan eser kalmamış, siluetin tam anlamıyla çökmüş. Bıkkınlıktan, burukluktan eser taşımayan bir dinginlik gelip yerleşmiş dudaklarının kenarına. Dokunulmaz biri olarak, giysilerinin ağırbaşlı yıpranmışlığı, adımlarının yansızlığı tarafından korunarak sokaklarda geziniyorsun. Öğrenilmiş hareketleri yapıyorsun sadece. Ancak gerekli olan sözcükleri sarfediyorsun. İstediklerin şunlar:

- bir kahve,
- önden bir koltuk,
- günün yemeği, bir kırmızı şarap,
- bir bardak bira,
- bir diş fırçası,
- on tane bilet.

Parayı ödüyor, cebine koyuyor ve yerine geçerek yiyip içmeye koyuluyorsun. Bulunduğu yığının üstünden *Le Monde*'u alıyor, satıcının çanağına iki adet yirmi santim bırakıyorsun. Lütfen, günaydın, teşekkür ederim, hoşçakalın demiyorsun hiç. Özür dilemiyorsun. Yolunu sormuyorsun.

Avare dolaşıyorsun, dolaşıyorsun. Yürüyorsun. Tüm anlar birbiriyle eşdeğerde, tüm mekânlar birbirine benziyor. Hiç acele etmiyor, hiç şaşırmıyorsun. Meydan saatlerine bakmıyorsun. Uykun yok. Aç değilsin. Hiç esnemiyorsun. Kahkahalarla gülmüyorsun hiç.

Artık aylaklık da yapmıyorsun, çünkü ancak zamandan çalanlar, günlük programlarındaki değerli dakikalardan tırtıklamak için çaba gösterenler aylaklık yapabilir. Başlangıçta, kendine güzergâhlar seçiyor, hedefler saptıyor, istemediğin halde sonunda birer Odysseus yolculuğuna dönüşen karmaşık geziler tasarlıyordun. Pek çok yer gördükten sonra, bir de Saint-Julien le Pauvre Kilisesi'ni ziyaret ettin, yeraltı mezarlarının girişinde dolanıp durdun, Eyfel Kulesi'nin altında dikildin, birkaç anıtın tepesine çıktın, tüm köprülerden geçtin, tüm kıyılarda yürüdün, tüm müzeleri gezdin, Guimet Müzesi, Cernuschi Müzesi, Carnavalet Müzesi, Bourdelle Müzesi, Delacroix Müzesi, Nissim de Camondo Müzesi'ni, Keşifler Sarayı'nı, Trocadéro Akvaryumu'nu, Bagatelle'deki gülleri, akşam vakti Montmartre'ı, sabah vakti Hal'i, iş çıkışı saatinde Saint-Lazare garını, 15 Ağustos'ta öğle vakti Concorde Meydanı'nı gördün. Ne var ki, hedefin ister turistik olsun, ister kültürel, ya da düş kırıcı, aptalca hatta kışkırtıcı olsun (la Pompe sokağı, Saussaies sokağı, Beauvau Meydanı, Orfèvres rıhtımı), bu onun bir hedef olmasını, yani bir gerilim, bir niyet, bir heyecan olmasını engellemiyordu. Senin turizmin, boşuna ve gülünç de olsa, Gerçeküstücülerin uzaklarda kalmış anısına rağmen, bir özen kaynağı, günlük bir program, bir mekân ölçüsü olarak kalıyordu.

Akşamları saat sekiz, dokuz ya da on sularında, nasıl aydın gözetmeden karşına çıkan ilk sinemaya girip karanlık salonda bir gölge seyirci olarak, geniş bir dikdörtgen üzerinde durmadan aynı serüveni –müzik, coşku, bekleyiş– biçimlendiren çeşit çeşit ışık ve gölge oyunlarının görünüp kaybolmasını izleyen bir gölgenin gölgesi olarak, artık gideceğin filmleri seçmiyorsan, yediklerinde bir değişiklik yapmak için la Petite Source'un tezgâhında sana beş teklife, günde harcayacağın paranın üçte birine sunulan aşağı yukarı üç yüz seçeneği sonuna kadar kullanmak için nasıl hiçbir girişimde bulunmuyor, yemeklerini seçmiyorsan, uyku saatlerini, okuyacağın

şeyleri, giysilerini de seçmiyorsun...

Kendini bırakıyorsun, sürükleniyorsun: Champs-Élysées' de kalabalığın bir aşağı bir yukarı yürümesi, birkaç metre önünden giden ve gri bir sokağa sapan gri bir sırt, bir ışık ya da ışıksızlık, bir ses ya da sessizlik, bir duvar, bir grup insan, bir ağaç, su, bir kapı sundurması, parmaklıklar, afişler, kaldırım taşları, bir geçit, bir vitrin, bir trafik ışığı, bir sokak tabelası, bir tütüncü levhası, bir tuhafiyecinin sergisi, bir merdiven, bir döner kavşak seni peşine takmaya yetiyor...

Yürüyorsun; yürümüyorsun. Uyuyorsun; uyumuyorsun. Altı kat merdiveni iniyorsun, çıkıyorsun. *Le Monde* alıyorsun; almıyorsun. Yiyiyorsun; yemiyorsun. Oturuyorsun, uzanıyorsun, ayakta duruyorsun, bir sinemanın karanlık salonuna süzülüveriyorsun. Bir sigara yakıyorsun. Sokağı, Seine nehri- ni geçiyor, duruyor, yeniden yola koyuluyorsun. Tilt oynuyorsun; oynamıyorsun.

Bazen üç, dört, beş gün odanda kalıyorsun, kaç gün kaldığını bilmiyorsun. Neredeyse durmadan uyuyorsun; çoraplarını, iki gömleğini yıkıyorsun. Daha önce yirmi kez okuyup, yirmi kez unuttuğun bir polisiye romanı okuyorsun. Yerde sü- rünen eski bir *Le Monde*'un bulmacasını çözüyorsun. Sedirin üzerine dört sıra halinde on üçer oyun kâğıdını diziyor, asları çıkarıyor, kupa yedilisini kupa altılısının arkasına, sinek sekizlisini sinek yedilisinin arkasına, maça ikilisini kendi yerine, maça papazını maça kızının arkasına, kupa valesini kupa onlusunun arkasına koyuyorsun.

Ekmeğin olduğu müddetçe, ekmeğin üzerine reçel sürüp yiyorsun, sonra varsa eğer, bisküvilerin üzerine sürüyorsun, daha da sonra kavanozun içinden kaşıkla yiyorsun.

Ellerini ensende birleştirip, dizlerini yukarı çekerek dar sedirine uzanıyorsun. Gözlerini kapıyor, açyorsun. Gözünün saydam tabakasının yüzeyinde, bükülmüş iplikler bir aşağı bir yukarı ağır ağır yön değiştiriyorlar.

Tavandaki çatlakları, kabarmaları, yarıkları sayıyor ve bir düzene sokuyorsun. Çatlak aynadaki yüzüne bakıyorsun.

Kendi kendine konuşmuyorsun henüz. Hele hiç haykırmıyorsun.

Kayıtsızlığın ne başlangıcı vardır, ne de sonu; değişmez bir durumdur kayıtsızlık; bir ağırlık, hiçbir şeyin sarsamaya-acağı bir kıpırtısızlık, bir cansızlıktır. Dış dünyanın mesajları hâlâ sinir merkezlerine ulaşıyor kuşkusuz, ama organizmanın bütününe tehlikeye atacak hiçbir toplu cevap özümленir duruma gelebilecek gibi gözükmüyor. Ayakta kalan tek şey temel refleksler sadece: Kırmızı yandığında karşıdan karşıya geçmiyorsun, sigaranı yakmak için rüzgârdan korunuyorsun, kış sa- bahları daha sıkı giyiniyorsun, aşağı yukarı haftada bir kez kazağını, çoraplarını, donunu ve fanılanı, ayda iki kezden bir- raz daha kısa sürede de çarşaflarını değiştiriyorsun.

Kayıtsızlık, dili geçersiz kılıyor, işaretleri anlaşılma- z hale getiriyor. Sabırlısın ama beklemiyorsun, özgürsün ama seçmiyorsun, müsaitsin ama hiçbir şey seni harekete geçirmiyor. Hiçbir şey istemiyor, hiçbir şey talep etmiyor, hiçbir şeyi dayatmıyorsun. Hiç dinlemeden duyuyor, hiç bakmadan görüyorsun: tavanlardaki çatlakları, parkenin dilimlerini, yer karo-

larının desenlerini, gözlerinin çevresindeki kınışıklıkları, ağaçları, suyu, taşları, geçen arabaları, gökyüzünde bulut şekilleri çizen bulutları.

Artık, tükenmez olanın içinde yaşıyorsun. Her bir gün ses ve sessizliklerden, ışık ve karanlıklardan, yoğunluklardan, bekleyişlerden, ürpermelerden oluşuyor. Olan tek şey, bir kez daha, sonsuza dek, her seferinde biraz daha fazla yitip gitmen, sonu olmadan başıboş dolaşman, uykuyu, bir tür vücut huzurunu bulman: vazgeçme, bıkkınlık, uyuşukluk, kendini koy-veriş. Kayıyor, sürükleniyor, gevşiyorsun: boşluğu aramak, ondan kaçmak, yürümek, durmak, oturmak, masaya oturmak, dirseğini dayamak, uzanmak.

Robot hareketleri: kalkmak, yıkanmak, tıraş olmak, giyinmek. Su üzerinde mantar: akıntıya kapılmak, kalabalıkları izlemek, sürtmek: yoğun sessizlikteki yaz, kapalı pancurlar, ölü sokaklar, yapış yapış asfalt, kıpırtısız yaprakların siyaha çalan yeşili: vitrinlerin, sokak lambalarının soğuk ışığı altında kış, kahve kapılarındaki buğular, ölü ağaçların güdük siyah dalları.

Salaş kahvelere, küçük barlara, ayaküstü barlarına giriyorsun, ışıksız, sirke ve kir kokan şarap ve kömür bayileri. Charles Michels'e ya da Château-Landon'a doğru, yağlı, pis, dar sokaklarda yırtık pırtık afişlerin sarktığı tahtaperdeler boyunca yürüyorsun. Meydanlardaki küçük parkların ve bahçelerin banklarında oturuyorsun, tıpkı bir emekli, bir ihtiyar gibi, oysa topu topu yirmi beş yaşındasın. Otellerin lobilerine girip suni deriden bir kanepeye oturuyor, bekliyorsun; girip çıkan insanlara bakıyorsun, tanıtım ilanlarını, katalogları, afişleri okuyorsun, turistik broşürleri (Geceleyin Paris, Hindistan'a Gemi Yolculuğu), dergileri (Fransız Otelciliğinden Haberler, Fransız Turing Kulübü Dergisi) okuyorsun; basımevlerinin, gazete binalarının önündeki panolara asılan gazeteleri okuyor-

sun: *Le Monde, Le Figaro, Le Capital, La Vie Française*. Belediye kütüphanelerinde boş boş dolaşıyor, bir fiş dolduruyor, tarih kitaplarını, bilimsel eserleri, Devlet adamlarının anılarını, dağcıların, katolik papazların anılarını okuyorsun.

Kaldırımlarda yürüyor, su oluklarının içine, yolun kenarına parketmiş arabalarla kaldırım arasında kalan genişçe boşluğa bakıyorsun. Bilyalar, küçük yaylar, yüzükler, bozuk paralar, bazen eldivenler, bir gün de içinde biraz para, kâğıtlar, mektuplar, gözlerinden neredeyse yaş getiren fotoğraflar olan bir para çantası buluyorsun.

Luxembourg Bahçesi'nde kâğıt oynayanlara, Chaillot Sarayı'nın bahçesindeki fıskiyelere bakıyorsun, Pazar günü Louvre'a gidiyor, hiç durmadan bütün salonlardan geçiyor, sonunda tek bir tablonun ya da objenin karşısına duruyorsun: Bu, üst dudağının üstünde, solda, yani ona göre solda, sana göreyse sağda, küçücük bir yara izi taşıyan bir Rönesans adamının inanılmaz derecede enerjik portresi, ya da üstü yazılı bir taş, arkana bakmadan çekip gitmezden önce karşısında bir saat, iki saat durduğun küçük bir Mısır kaşığı.

Bitmek bilmez, yorulmak bilmez yürüyüş. Elinde görünmez valizler taşıyan bir adam gibi yürüyorsun; gölgesini izleyen bir adam gibi yürüyorsun. Kör yürüyüşü, uyurgezer yürüyüşü; mekanik adımlarla, sonu gelmezcesine, yürüdüğünü unutana dek ilerliyorsun.

Titiz bir aylak, kusursuz gece yürüyüşçüsü, uçuşan bir çarşafın haksız yere bir hayalete, küçük çocukları bile korkutamayacak bir hayalete dönüştüreceği bir ruh gibisin.

Yorulmak bilmez yürüyüşçü, her akşam, odanın kara deliğinden, çürümüş merdivenlerinden, sessiz avludan çıkıp, Paris'i bir uçtan bir uca geçiyorsun; büyük ses ve ışık bölgelerinin –Opéra, les Boulevards, Champs-Élysées, Saint-Germain ya da Montparnasse'ın– ötesine geçiyor, ölü şehire, Péreire ya

da Saint-Antoine'a, Longchamp sokağına, Hôpital Bulvarı'na, Oberkampf sokağına, Vercingétorix sokağına dalıyorsun.

Sabahçı kahveleri. Dirseğini camdan –yuvarlak kenarları bakır civatalarla kaidenin betonuna gömülmüş yarı saydam kalın bir levha olan– tezgâha dayayarak başında üç denizcinin çekiştiği bir tilt makinesine yarı dönük halde, neredeyse kırmıldamadan ayakta duruyorsun. Kırmızı şarap ya da süzme kahve içiyorsun.

Sürprizsiz yaşam. Güvenliktesin. Uyuyor, yiyor, yürüyor, yaşamayı sürdürüyorsun, tıpkı gamsız bir araştırmacının labirentinde unuttuğu bir laboratuvar faresi gibi; sabah akşam, hiç yanılmadan, hiç duraksamadan yemliğin yolunu tutan, önce sola, sonra sağa dönen, bulamaç halindeki günlük yem miktarını almak için kırmızı kenarlı bir pedala iki defa basan bir laboratuvar faresi gibi.

Ne bir aşama sırası, ne bir tercih. Dingin bir kayıtsızlık seninki: Gri rengin üzerinde hiçbir boğucu his uyandırmadığı gri adam. Duyarsız değil, yansız. Su kendine çekiyor seni, taşın da, karanlık kadar aydınlığın, sıcak kadar soğğun da seni kendine çekmesi gibi. Var olan tek şey yürüyüşün ve bakışın; bir şeye yönelen, sonra o şeyi yalayıp geçen; güzeli, çirkini, bildiği, şaşırtıcıyı tanımayan; sadece ve sadece, gözünde, tavanlarda, ayaklarında, gökyüzünde, çatlak aynanda, suda, taşta, kalabalıklarda, her yerde durmadan bir belirip bir kaybolan ışık ve şekil oyunlarını belleğinde tutan bakışın. Meydanlar, caddeler, meydanlardaki küçük parklar ve bulvarlar, ağaçlar, demir parmaklıklar, erkekler, kadınlar, çocuklar, köpekler, bekleyişler, kalabalıklar, taşıtlar, vitrinler, binalar, cepheler, sütunlar, sütun başlıkları, kaldırımlar, su olukları, çiseleyen yağmur altında parıldayan, küçük çakıltaşlarından yapılmış, gri ya da kırmızımsı, beyazımsı, mavimsi kaldırım taşları, sessizlikler, uğultular, patırtılar, garlardaki, mağazalardaki,

bulvarlardaki insanlar, kalabalıktan görünmez olmuş sokaklar, kalabalıktan görünmez olmuş rıhtımlar, Ağustos Pazarlarının ıssız sokakları, sabahlar, akşamlar, geceler, gün doğumları ve gün batımları.

Artık sen dünyanın adsız efendisisin, tarihin üzerinde artık etki yapmadığı kişisin, yağmurun yağdığını artık hissetmeyen, gecenin gelişini artık görmeyen kişisin.

Kendi gerçekliğinden başka, süren yaşamının, soluk alıp verişinin, adımlarının, yaşlanışının gerçekliğinden başka bir şey tanımıyorsun. İnsanların gidip geldiğini, kalabalıkların ve şeylerin oluşup kaybolduğunu görüyorsun. Bir tuhafiyecinin ufacık vitrininde bir perde çubuğu görüyorsun; gözlerin aniden ona dikiliyor; geçip gidiyorsun: Sen ulaşılmazsın.

GÖZÜNLE yastığın karşılaşması bir dağın ortaya çıkmasına yola açıyor, oldukça yumuşak bir eğim, bir dar açının dörtte biri, daha doğrusu boşluğun geri kalanından daha karanlık, ön planda beliren bir çember yayı. Bu dağın ilginç bir yanı yok; olağan bir dağ. Şimdilik, zını in yapman gereken ama bir türlü tam olarak tanımlayamadığın bir işle meşgul; kendi içinde pek önemli olmayan bir görev söz konusuymuş gibi gözüküyor; belki de bu görev, şifreyi bilip bilmediğini anlamaya yarayacak fırsattan, bahaneden başka bir şey değildir; görevinin, başparmağını ya da tüm elini yastığın üstünden geçirmekten ibaret olduğunu varsayıyorsun örneğin, ve bu varsayım anında doğrulanıyor, ama bunu yapmak sana mı düşer? Aşama sırasındaki yerin, hizmet yılların seni bu angaryadan bağışık tutmaz mı? Bu soru elbette ki görevin kendisinden çok daha önemli, ancak elinde onu çözmek için hiçbir şey yok; bunca zaman sonra hâlâ bu türden hesaplar vermek zorunda kalacağını sanmıyordun. Üstelik, bunun üzerinde biraz daha düşününce, sorunun çok daha karmaşık olduğunu fark ediyorsun: Sorun başparmağını mevkiine, derecene, kıdemine göre geçirmek zorunda olup olmadığını bilmek değil, sorun daha çok, her halükârda, er ya da geç, başparmağını geçirmen gerektiği, eğer yeterince kıdemliysen üstten, değilsen alttan, ve tabii ki senin kıdem hakkında hiçbir fikrin yok, sana çok gibi gözüküyor, ama belki de yeterince çok değildir. Bu soru-

yu sana sormak için, tam da kimsenin, en namuslu yargıcın bile, yeterince kıdemli olup olmadığını kesin olarak doğrulamayacağı anı seçtiler belki de?

Bu soru ayakların ya da uylukların için de sorulabilirdi. Aslında bir şey ifade etmiyor. Asıl sorun, temas sorunudur. İlke olarak iki tür temas vardır: Vücudunun çarşaflarla olan teması, ki bu sol uyluğun, sağ ayağın, sağ kolun, karnının bir kısmı için geçerlidir ve bir kaynaşma, bir etkileşim, bir yoğunluk azalması anlamına gelir; bir de vücudunun kendiyile olan teması, ki bu etinin etinle karşılaştığı, sol ayağının sağ ayağının üstünden geçtiği, dizlerinin birbiriyle karşılaştığı, dirseğinin midenle karşı karşıya geldiği yerde olur. Bu temaslar sivri, sıcak veya soğuk, ya da sıcak ve soğuktur. Elbette, hemen hemen hiç riske girmeden, tüm bu işlem tersine çevrilebilir, bunu aksi olduğu, sol ayağın sağ ayağın altında, sağ uyluğun sol uyluğun altında olduğu ileri sürülebilir.

Bütün bu olanlarda en açık görünen şey, senin bacaklarını hafifçe kıvrımış, kollarınla yastığa sıkıca sarılmış olarak, ne sağ ne de sol tarafa yatmış olmayıp baş aşağı durmandır, tıpkı kış uykusuna yatmış bir yarasa gibi, ya da daha doğrusu, bir armut ağacının üzerindeki fazla olgun armut gibi, ki bu da her an düşebileceğin anlamına gelir; ama bu durum ayrıca rahatsız edici gelmemektedir sana, çünkü başın yastık tarafından mükemmelen korunmaktadır, ancak gene de senin görevin, küçücük de olsa bu tehlikeden kaçınmaktır. Ama bildiğin çareleri gözden geçirirsen, durumun başta sandığından çok daha vahim olduğunu fark etmekte gecikmezsin, bunun nedeni de yatay olmayan bir konumun uykuya nadiren el vermesidir. Demek ki, bunun pek o kadar hoş bir şey olmayacağını tahmin etsen de, düşmeye karar vermelisin; düşüşün ne zaman son bulacağı bilinmez, üstelik sen düşmek için ne yapman gerektiğini bilmiyorsun, ancak düşmeyi düşünmediğin zaman

düşmeye başlıyorsun, ama nasıl bunu düşünmeden edebilirsin ki, tam da bunu düşünüyorken? Bu kimsenin hiçbir zaman ciddi olarak düşünmediği bir şeydir, oysa önemlidir: Bu konuda metinler olmalıydı, güvenilir metinler, bu durumlara, genelde sanıldığıının aksine çok sık rastlanan bu durumlara karşı koymayı sağlayacak metinler.

Vücudunun dörtte üçü başının içine sığınmış; kalbin gelip kaşının içine yerleşmiş, yerine bütünüyle uyum sağlamış, canlı bir şeymiş gibi çarpıyor orada, olsa olsa birazcık fazla hızlı çarpıyordur belki. Vücudunu yoklaman gerek, kol ve bacaklarının, organlarının, iç organlarının, mukozalarının bütünlüğünü denetlemen gerek. Başını dolduran ve onu ağırlaştıran tüm bu parçaları başından atmak isterdin, ama aynı zamanda da, elinden geldiğince fazlasını kurtardığın için kendini kutluyorsun, çünkü geri kalan ne varsa hepsi yok oldu, artık ne ayakların ne de ellerin var, baldırın tamamıyla sıvılaştı.

Bütün bunlar gitgide karmaşık bir hal alıyor: Önce dirseğini kaldırman gerekirdi, böylece boşalan yere hiç değilse karnının bir kısmını koyabilirdin, ve bu böyle sürüp giderdi, ta ki yeniden aşağı yukarı eski durumuna gelene dek. Ama bu korkunç zor bir şey: Parçalardan bazıları eksik, bazıları ise çift, ölçüsüzce büyümüş olanlar da var, kesinlikle çılgın toprak taleplerinde bulunanlar da: Dirseğin hiç olmadığı kadar dirsek, bu denli dirsek olunabileceğini unutmuştun, tırnağın biri elinin yerine geçmiş. Ve tabii ki cellatlar, müdahale etmek için yine tam bu anı seçiyorlar. İçlerinden biri ağzına tebeşir dolu bir sünger tıkıyor, bir diğeri kulaklarına pamuk tıkıyor; birkaç hızarıcı sinüslerine yerleşmiş, bir yangın çıkarma delisi mideni ateşe veriyor, sadist terziler ayaklarını sıkıştırıp küçültüyorlar, kafana küçücük bir şapka geçiriyor, seni dara-

cık bir paltonun içine sokuyor, bir kravatla boğuyorlar; bir baka temizleyicisi ile yamağı soluk boruna düğümlü bir ip sokmuşlar ve övgüye değer tüm çabalarına rağmen, ipi geri çekmeyi bir türlü başaramıyorlar.

Hemen hemen her seferinde geliyorlar. Onları iyi tanıyor-sun. İçin neredeyse rahat. Eğer onlar oradalarsa, uyku çok uzakta değil demektir. Biraz canını yakacaklar, sonra bıkacak ve seni rahat bırakacaklar. Evet, canını yakıyorlar, ama duyduğun ağrıya karşı, algıladığın tüm duyumlara, aklından geçen tüm düşüncelere, sende uyanan tüm duygulara karşı olduğu gibi, tam bir ilgisizlik içindesin. Hayret ettiğini hiç hayret etmeden, şaşakaldığını hiç şaşakalmadan, cellatlar tarafından hırpalandığını hiç acı çekmeden görüyorsun. Sakinleşmelerini bekliyorsun. İstedikleri tüm organları kendi rızanla teslim ediyorsun onlara. Karnın, burnun, boğazın, ayakların için çekiştiklerini görüyorsun uzaktan.

Ama genelde, çoğu zaman, en son tuzak bu noktada oluyor. İşte o zaman en kötüsü çıkıyor ortaya. Ağır ağır, görünmeden yükseliyor. Önce her şey sakin, olağan, fazla sakin, fazla olağan. Her şey bir daha hiç kımıldamayacakmış gibi görünüyor. Ama sonra biliyorsun ki, gittikçe amansızlaşan bir kesinlikle bilmeye başlıyorsun ki, tüm vücudunu kaybettin, ya da hayır, vücudunu görüyorsun, uzağında değil, ama hiçbir zaman ona erişemeyecek, onunla birleşemeyeceksin.

Bir gözden başka bir şey değilsin. Kocaman ve sabit bir göz, her şeyi gören, yığılan vücudunu olduğu kadar seni de, bakan, bakılan seni de gören, sanki yuvasında tamamen ters dönmüş de hiçbir şey demeden seni seyrediyormuş gibi, seni, senin içini, karanlık, boş, su yeşili, korkmuş, güçsüz içini. Sana bakıyor ve seni olduğun yere çiviliyor. Kendini görmeyi hep sürdüreceksin. Hiçbir şey yapamazsın, kendinden kaçamazsın, kendi bakışından kaçamazsın, hiçbir zaman bunu ya-

pamayacaksın: Hiçbir sarsıntının, hiçbir seslenmenin, hiçbir yanığın seni uyandıramayacağı kadar derin uyumayı başarsan bile, bu göz hep olacak, senin gözün, hiç kapanmayacak, hiç uyumayacak olan gözün. Kendini görüyorsun, kendini gören kendini görüyorsun, sana bakan sana bakıyorsun. Uyansan bile, görüntün aynı, değişmez kalacak. Kendine binlerce, milyarlarca gözkapığı eklemeyi başarsan bile, hâlâ, arkada, seni görmek için bu göz olacak. Uyumuyorsun, ama uyku artık gelmeyecek. Uyanık değilsin ve hiç uyanmayacaksın. Ölü değilsin ve ölüm bile seni kurtaramayacak...

BİR İNEK GİBİ, bir istiridye gibi, bir fare gibi özgür!

Ama fareler uyuyabilmek için saatlerce çırpınmazlar. Sıçrayarak, paniğe kapılarak, ter içinde uyanmazlar. Düş görmezler, hem sen düşlerine karşı ne yapabilirsin ki?

Ama fareler tırnaklarını kemirmezler, hele düzenli olarak, saatlerce, tırnaklarının ucu cılk yara olana kadar hiç. Tırnağın ucunu tırnağın ortasına kadar, ete tutunduğu yerleri yara bere içinde bırakarak koparıyorsun; tırnak dibinin üzerindeki ölü derileri kan çıkana kadar, parmakların canını fena halde yakana kadar sıyırıyorsun, saatlerce en ufak temas senin için o derece dayanılmaz oluyor ki hiçbir şeyi tutamıyor ve ellerini kaynar suya sokmak zorunda kalıyorsun.

Ama bilesin ki, fareler tilt oynamazlar. Saatler boyu, geceler boyu, büyük bir öfkeyle, tutkuyla aygıtlara yapışıyor-sun. Makinenin üzerine kapanmış bir halde, çelik bilyanın sıçrayışlarına makineye vurduğun bel darbeleriyle eşlik ederek ahlayıp ıhlıyorsun. Yaylara, ışıklara, sayılara, geçitlere saldırıyorsun.

Gözünde ışık yanan, yelpazesi aşağı inen kadın resimleri. Bir tiltle mücadele edemezsin. Oynarsın ya da oynamazsın. Diyaloğa giremezsin onunla, sana söyleyemeyeceği şeyi söyletemezsin ona. İstediyin kadar sokul, karşısında soluk soluğa kal, tilt, senin ona duyduğun dostluğa, elde etmeye çalıştığın aşka, seni paralayan arzuya duyarsız kalır. Bin dört yüz yettiği halde yaptığın altı bin puan, seni daha fazla yaralamaktan, biraz daha çökertmekten başka bir işe yaramayacak.

Sokaklarda sürtüyor, bir sinemaya giriyorsun; sokaklarda sürtüyor, bir kahveye giriyorsun; sokaklarda sürtüyor, Seine nehrine, kasap dükkanlarına, trenlere, afişlere, insanlara bakıyorsun. Sokaklarda sürtüyor, bir sinemaya giriyor ve orada az önce gördüğüne benzer bir film görüyorsun; fazla akıllı bir beyefendi tarafından anlatılan aynı alıkça hikâye, incelik ve müzik dolu, sonra ara oluyor; yirmi kez, yüz kez gördüğün reklâm filmleri, haftanın belli başlı olayları üzerine, bu kez, yirmi kez gördüğün kısa bir film, sardalyalar hakkında, ya da güneş hakkında, Hawaii ya da Ulusal Kütüphane hakkında bir belgesel, daha önce gördüğün ve yine göreceğin bir filmin parçaları, az önce gördüğün film bir kez daha başlıyor, parçalı jeneriği, Etretat plajı, denizi, martıları, kumda oynayan çocukları ile.

Dışarı çıkıyor, fazla ışıklandırılmış sokaklarda sürtüyor. Odana dönüyor, soyunuyor, çarşafının arasına sokuluyor, ışığı söndürüyor, gözlerini yumuyorsun. Bu, çok çabuk soyunan düşsel kadınların çevrene üşüştüğü saattir; bu, yüz kez okunmuş kitaplardan bunaldığın saattir; bu, bir türlü uyuyamadan yüz kez oradan oraya döndüğün saattir. Gözlerin karanlıkta fal taşı gibi açık, elin dar sedirin ayak tarafında bir küllük, bir kutu kibrit, son bir sigara aranırken, mutsuzluğunun büyüklüğünü sakın sakın ölçtüğün saattir bu.

Artık geceleri kalkıyorsun yataktan. Sokaklarda avare dolaşıyor, barların, Rosebud'ın, Harry's'in taburelerine tünüyor, Saint-Honoré sokağında, neredeyse odanın karşısına düşen Franco-Suisse'e gidip oturuyor, Hal'deki bir kahveye gidiyor ve saatlerce orada kalıyorsun. Sonuna kadar, bir biranın, süt-süz bir kahvenin ya da bir bardak kırmızı şarabın karşısında oturarak. Girip çıkan ötekilere, kasap çıraklarına, çiçekçilere, gazete satıcılarına, akşamcı güruhlarına, yalnız sarhoşlara, fahişelere bakıyorsun.

Yalnızsın ve yalpalıyorsun. Issız caddelerde, cılız ağaçlar, sıvası dökülmüş cepheler, karanlık kapı sundurmaları boyunca yürüyorsun. Batignolles'ün, Pantin'in bitmez tükenmez çirkinliğine dalıyorsun. Çoktan kurumuş Wallace çeşmelerinden, vıcık vıcık kiliselerden, delik deşik şantiyelerden, rengi atmış duvarlardan başka bir şey çıkmıyor karşına. Demir parmaklıkları arasına hapsediğün küçük parklar, kanalizasyon ağızlarının yakınındaki durgun su birikintileri, fabrikaların devasa kapıları. Europe mahallesindeki madeni yaya köprülerinin altında, buharlı lokomotifler beyaz dumanlarını dalga dalga savuruyorlar. Barbès Bulvarı, Clichy Meydanı; sabırsız kalabalıklar gözlerini göğe doğru çeviriyorlar.

Yalnızlığın büyüğü çemberini kırmayacaksın. Yalnızsın ve kimseyi tanıımıyorsun; kimseyi tanıımıyorsun ve yalnızsın. Ötekilerin birbirlerine yapıştıklarını, birbirlerine sokulduklarını, birbirlerini koruduklarını, birbirlerine sarıldıklarını görüyorsun. Oysa sen, ölü bakışlı, saydam bir hayaletten, külrengi bir cüzzamlıdan, çoktan toza dönüşmüş bir siluetten, kimse-nin yaklaşmadığı tutulmuş bir yerden başka bir şey değilsin. Olasılık dışı karşılaşmaların umuduyla kendini zorluyorsun. Ama deri, bakır, ağaç senin için ışıldamaya başlamıyor ki, ışıklar yoğunluklarını senin için azaltmıyorlar ki, sesler senin için duyulmaz hale gelmiyorlar ki. Ağırlaşan dumana, Lester

Young'a, Coltrane'e rağmen yalnızsın, barların tüy gibi yumuşak ve sessiz sıcaklığında, ayak seslerinin çınladığı boş sokaklarda, kapanmamış içkili kahvelerin yarı ayık suçortaklığında yalnızsın.

Sadece bir kez karşı karşıya geleceğin düşmanlar var; insanın kanını donduran yılanların soğuk ıslığını tanıyıp anlayacak kadar zaman var, tam zamanında geri çekilecek kadar, yalnızlıktan ve sabırsızlıktan donmuş olarak, mahvolmuş olarak; seni ele veren kendi bakışın, en ufak ayrıntıların gittikçe anlamsızlaşan ve gittikçe keskinleşen algısı: bir saç buklesi, bir bardağın gölgesi, bırakılmış bir sigaranın oynak izi, kapanan iki kanatlı bir kapının son sarsılışı. Gözünden bir şey kaçmıyor, ama yakaladığın bir şey de yok, yakalasan da çok geç, hep çok geç, gölgeler, yansımalar, çatlaklar, savuşmalar, gülümsemeler, esnemeler, yorgunluk ya da vazgeçiş.

Mutsuzluk üzerine atılmadı, üstüne çullanmadı; yavaşça sızdı, neredeyse tatlılıkla sokuldu. Büyük bir dikkatle yaşamına, hareketlerine, saatlerine, odana işledi, uzun süre gizli tutulmuş bir hakikat, reddedilmiş bir gerçeklik gibi; direşken ve sabırlı, incecik, zorlu mutsuzluk, tavandaki çatlakları, çatlak aynadaki yüzünün kırışıklarını, dizilmiş oyun kâğıtlarını ele geçirip sahanlıktaki musluktan damlayan suyun içine girdi. Saint-Roch'un çanı her çeyrek saati vurduğunda onunla birlikte çınladı.

Tuzak, bazen neredeyse coşku veren bu duygu, bu gurur, bu bir çeşit sarhoşluktu; sadece şehire, onun taşlarına ve sokaklarına, seni sürükleyen kalabalıklarına ihtiyacın olduğunu sanıyordun, sadece La Petite Source'un tezgâhının bir parçasına, bir mahalle sinemasında önden bir koltuğa ihtiyacın olduğunu; sadece odana, inine, kafesine, yeraltındaki yuvana, her gün döndüğün, her gün çıktığın bu neredeyse büyülü yere ihtiyacın olduğunu sanıyordun; artık oradaki hiçbir şey, tavan-

daki bir çatlak, etajerin ahşabındaki bir damar, duvar kâğıdındaki bir çiçek bile sabrının nesnesi olamıyor. Bir kez daha, eli iki kâğıdı dar sedirine diziyorsun; biçimsiz bir labirentin olasılık dışı çözümünü bir kez daha arıyorsun.

Güçlerini kaybettin. Gözünün saydam tabakasının yüzeyindeki kabarcıkların ve ince çubukların ağır ağır yön değiştirmesini izleyemiyorsun artık. Çatlakların ve gölgelerin arasından hiçbir yüz, hiçbir muzaffer atlı sefer, ufukta hiçbir şehir senin onları açığa çıkarmana izin vermiyor.

Tuzak: O tehlikeli yanılsama –nasıl demeli?– aşılma olmanın, dış dünyanın hiçbir etkisine maruz kalmamanın, önüne bakan açık gözlerle, her şeyi, en ufak ayrıntıları algılayan, ama hiçbir şeyi belleğinde tutmayan gözlerle, dokunulmaz olarak kayıp gitmenin o tehlikeli yanılsaması. Uyanık uyurgezer, gören kör. Belleksiz, korkusuz olmak.

Ama çıkış yok, mucize yok, hiçbir hakikat yok. Kabuklar, zırlar. Her şeyin başladığı, her şeyin durduğu o boğucu günden beri. Karanlık sokakların kirli duvarlarının dibinden geçiyorsun, sağ elinle seki taşlarına, cephe tuğlalarına çarparak. Seine'in üzerinden bacaklarını sallandırarak, bir köprü kemerinin oyduğu gözün göremeyeceği kadar küçük girdaba saatlerce bakarak oturuyorsun. Dizilmiş elli iki kâğıdın içinden dört ası çıkarıyorsun. Aynı güdük hareketleri, hiçbir zaman hiçbir yere vardırmayan aynı yolculukları tekrar tekrar kaç kez yaptın. Üç kuruşluk sığınaklarından başka, aptalca sabrından başka, seni her seferinde çıkış noktana geri döndüren hiçbir dönemeçten başka yardıma çağıracağın bir şey yok. Meydanlardaki küçük parklardan müzelere, kahvelerden sinemalara, su kıyılarından bahçelere; garlardaki bekleme salonları, büyük otellerin lobileri, süpermarketler, kitapçılar, resim galerileri, metro koridorları. Ağaçlar, taşlar, su, bulutlar, kum, tuğla, ışık, rüzgâr, yağmur: Önemli olan tek şey yalnızlığın: Ne yaparsan yap, nereye gidersen git, gördüğün hiçbir şeyin önemi yok, yaptığın her şey boşuna, aradığın her şey sahte.

Var olan tek şey yalnızlık, her seferinde er ya da geç karşında bulduğun, dost ya da yıkıcı yalnızlık; onun karşısında, her seferinde yalnız kalıyorsun, yardımdan yoksun, şaşkın ya da afillamış, umutsuz, sabırsız.

Konuştuktan vazgeçtin ve sana cevap veren tek şey sessizlik oldu. Ama bu sözcükler, boğazında takılıp kalan bu binlerce, milyonlarca sözcük, arkası gelmeyen sözcükler, sevinç çığlıkları, aşk sözcükleri, budalaca gülüşler, peki onları ne zaman bulacaksın yeniden?

Şimdi sessizliğin dehşetinde yaşıyorsun. Ama sen herkesten daha sessiz değil misin?

Yaşamına ucubeler girdi, fareler, benzerlerin, kardeşlerin. Onlarca, yüzlerce, binlerce ucube. Onları saptıyor, ayırdedilemez işaretlerden, sessizliklerinden, kaçamak gidişlerinden, oynak, titreşim, ürkek bakışlarından, seninkiyle karşılaşınca başka yöne çevrilen bakışlarından tanıyor. Pis çatı odalarının pencerelerinde geceleyin hâlâ ışık yanıyor. Ayak sesleri yankılanıyor gecede.

Fareler birbirleriyle karşılaşınca konuşmazlar, bakışmazlar. Ama yaşı olmayan bu yüzleri, bu zayıf ve pörsük silüetleri, bu yuvarlak, gri sırtları her saat yanbaşımda hissediyor, onların gölgesini izliyor, onların gölgesi oluyor, sık sık onların yuvalarına, deliklerine gidiyorsun; onlarla aynı sığınaklara, aynı bannaklara sahipsin: dezenfektan kokan mahalle sinemaları, meydanlardaki küçük parklar, müzeler, kahveler, garlar, metrolar, haller. Senin gibi banklara oturup tozlu kumda aynı yamuk daireyi durmadan çizip silen umutsuzluk anıtları, çöp sepetlerinde bulunmuş gazetelerin okurları. En kötü havanın bile durduramayacağı aylaklar. Güzergâhları seninkiyle aynı; seninkiler kadar anlamsız, seninkiler kadar yavaş, senin-

kiler kadar umutsuzca karmaşık güzergâhlar. Metro planlarının önünde senin gibi duraksıyor, su kıyılarında oturup sütlu ekmeklerini yiyorlar.

Sürgünler, paryalar, dışlanmışlar, görünmez yıldız taşıyıcıları. Duvarlara sürtünerek, başları önde, omuzları düşük, cephelerin taşlarına tutunan elleri büzüşmüş, yeniklerin, sırtı yere gelmişlerin yorgun hareketleriyle yürüyorlar.

Onları izliyor, gözetliyor, onlardan nefret ediyorsun: hizmetçi odalarına kapanmış ucubeler, kokuşmuş pazar yerlerinin yakınlarında ayaklarını sürüyen bez ayakkabılı ucubeler, bufa balığı gibi tirşe gözlü ucubeler, mekanik hareketli ucubeler. Saçma sapan söylenip duran ucubeler.

Onlara yanaşılıyor, eşlik ediyor, onların arasından kendine bir yol açıyorsun: uyurgezerler, hödükler, moruklar, budalalar, berelerini gözlerine kadar indirmiş sağır-dilsizler, sarhoşlar, yanaklarındaki, gözkapaklarındaki kesik kesik titremeleri engellemeye çalışarak boğazlarını temizleyen bunaklar, büyük şehirde yolunu şaşırmış köylüler, dul kadınlar, sinsiler, her şeyi bilenler, her şeye burnunu sokanlar.

Sana geldiler, koluna yapıştılar. Sanki kendi şehrinde kaybolmuş bir yabancı olan sen, diğer yabancılardan başka kimseyle karşılaşamazmışsın gibi; sanki yalnız olan sen, tüm öteki yalnızların senin üzerine atıldıklarını görüyormuşsun gibi. Sanki aynı tezgâhta içilen bir bardak kırmızı şarap süresince, ancak hiç konuşmayanlar, kendi kendine konuşanlar karşılaşabilirmiş gibi. Yaşlı deliler, yaşlı ayyaş kadınlar, hayalpe-restler, sürgünler. Ceketinin yakalarına, eteklerine, kollarına asılıyor, soluklarını yüzüne üflüyorlar.

Kısa adımlarla sana geliyorlar, tatlı gülücükleri, tanıtım ilanları, gazeteleri, bayraklarıyla; büyük, aptalca davaların sefil savaşçıları, çocuk felcine, kansere, yoksul konutlarına, sefalet, yarı felce, körlüğe karşı savaş açan kemikli maskeler,

arkadaşları için dilenen hüznü şarkıcılar, küçük masa örtüleri satan dayak yemiş yetimler, evcil hayvanları koruyan etleri çekilmiş dul kadınlar. Sana yanaşan, seni alıkoyan, seni işleten, aşağılık hakikatlerini, sonsuz sorularını, hayır işlerini, doğru bildiklerini senin yüzüne tüküren herkes. Göğsünde ve sırtında birer ilanla dolaşıp dünyayı kurtaracak olan gerçek iman sahipleri. Acı çeken sizler O'na gelin. İsa dedi ki, Görmeyen sizler görenleri düşünün.

Soluk benizliler, lime lime yakalılar, sana hayatlarını, hapishanelerini, düşkünler yurdunu, sahte yolculuklarını, hastahanelerini anlatan kekemeler. Yazım kurallarında reform yapmak isteyen yaşlı ilkokul öğretmenleri. Eski kâğıtları toplayıp üretime yeniden kazandırmak için yüzde yüz etkili bir sistem geliştirdiklerine inanan emekliler, strateji uzmanları, yıldız falcıları, su kaynağı arayıcıları. Üfürükçüler, mucize tanıklar. Sabit fikirleriyle yaşayan herkes; insan müsveddeleri, insan kalıntıları, kahvelerde, barlarda patronların tepeleme doldurdukları bardakları ağızlarına götüremeyip onların eğlencesi olan zararsız, bunak ucubeler, saygıdeğer görünmeye çabalarak Marie Brizard'larını bir dikişte yuvarlayan kürklü, geçkin orospular.

Ve tüm diğerleri, en kötöleri, alıklar, hınzırlar, kendini beğenmişler, bildiklerini sananlar, bilgiççe gülümseyenler, şiş-kolar ve genç kalanlar, sütçüler, madalyalılar; çakırkeyif akşamcılar, briyantınli kenar mahalle çocukları, tuzukurular, salozlar. Haklılıklarından güç alıp seni tanık gösteren, yüzünü uzun uzadıya süzen, bağırarak seslenip senden açıklama isteyen ucubeler. Kalabalık aileleri, ucube çocukları, ucube köpekleri olan ucubeler; kırmızı ışıklarda sıkışan binlerce ucube; ucubelerin cırtlak dişileri; bıyıklı, yelekli, pantolon askılı ucubeler; çirkin anıtların önüne paketler halinde boşaltılan turist ucubeler; bayramlıklarını giymiş ucubeler, ucube kalabalık.

Avare dolaşıyorsun ama kalabalık artık seni sürüklemiyor, gece artık seni korumuyor. Hâlâ ve durmadan yürüyorsun, yorulmak bilmez, ölümsüz yürüyüşçü. Arıyor, bekliyorsun. Fosil şehirde avare dolaşıyorsun, kiri pisi temizlenmiş cephelerin tertemiz beyaz taşları, oldukları yerde duran çöp tenekeleri, kapıcıların gelip oturdukları boş sandalyeler; ölü şehirde avare dolaşıyorsun, delik deşik edilmiş binaların yakınında terkedilmiş inşaat iskeleleri, sisin, yağmurun önüne kap tıp götürdüğü köprüler.

Kokuşmuş şehir, iğrenç, çirkin şehir. Hüzünlü şehir, hüzünlü sokakların hüzünlü ışıkları, hüzünlü müzikhollerin hüzünlü soytarıları, hüzünlü sinemaların önündeki hüzünlü kuyruklar, hüzünlü mağazalarda hüzünlü mobilyalar. Karanlık garlar, kışlalar, hangarlar. Grands Boulevards boyunca ardarda sıralanan birahaneler, korkunç vitrinler. Gürültülü ya da ıssız şehir; kurşuni mor ya da isterik, delik deşik edilmiş, yağmalanmış, kirletilmiş şehir; yasaklarla, tel örgülerle, demir parmaklıklarla, kilitlerle dolu şehir. Toplu-mezar-şehir: kokuşmuş haller, toplu konut kılığına bürünmüş gecekondu mahalleleri, Paris'in göbeğindeki sefiller bölgesi, aynasızların cirit attığı bulvarların dayanılmaz korkunçluğu: Haussmann, Magenta, Charonne.

Hücrelerinde bir mahkûm, bir deli gibi. Labirentte çıkışı arayan bir fare gibi. Paris'i her yönde katediyorsun. Kıtılıktan çıkmış biri gibi, adresi olmayan bir mektubu taşıyan bir ulak gibi.

Bekliyor, umuyorsun. Köpekler sana bağlandılar, garson kızlar, kahvelerdeki garsonlar, teşrifatçılar, sinema gişelerinde çalışan kızlar, gazete satıcıları, otobüs biletçileri, müzele-

rin ıssız salonlarını bekleyen sakatlar da. Çekinmeden konuşabilirsin, sana her seferinde aynı ses tonuyla cevap verecekler. Yüzleri artık tanıdık geliyor. Seni biliyor, seni tanıyorlar. Bu sıradan selâmlaşmaların, bu gülümsemelerin, bu önemsiz baş hareketlerinin seni her gün kurtaran tek şey olduğunu bilmiyorlar; oysa sen, bütün gün onları bekledin, sanki bunlar sözünü edemeyeceğin ama onların az çok kestirebilecekleri şanlı bir olayın ödülüymüşcesine.

O zaman, bazen, sallantıdaki yaşamına kusursuz bir disiplinin zincirini vurmaya kalkışıyorsun umutsuzca. Her şeye bir çeki düzen veriyor, odanı topluyor, şaşmaz bir bütçe hazırlıyorsun: Ayda 500 frank, elindeki para bu, bunun içinden odan için 50 frank çıkarınca, günde sana 15 frank kalıyor ki bu da şu kalemlerden oluşuyor:

bir paket Gauloises	1,35
bir kutu kibrit	0,10
bir öğün yemek	4,20
bir sinema bileti	2,50
yer gösterici kıza bahşiş	0,20
<i>Le Monde</i>	0,40
bir kahve	1,00

İkinci öğün için –ki ya bir üzümlü çörek ya da yarım baget olacaktır–, ikinci bir kahve için, metro için, otobüs için, diş macunu, çamaşırhane için geriye 5 frank 25 santim kalıyor.

Yaşamını bir saat gibi kuruyorsun, sanki kendini kaybetmemenin, tamamen dibe batmamanın en iyi yolu kendini gü-lünç işlere vermek, her şeyi önceden kararlaştırmak, hiçbir şeyi rastlantıya bırakmamakmış gibi. Yaşamın, tıpkı bir yumurta gibi dışa kapalı, pürüzsüz, yuvarlak olsun; hareketlerin her şeyi senin adına kararlaştıran, seni sana rağmen koruyan de-ğişmez bir düzen tarafından saptansın.

Övgüye değer bir kesinlikle, gideceğin yerleri belirliyorsun. Parc Mont-Souris'den Buttes-Chaumont'a, Savunma Sarayı'ndan Savaş Bakanlığı'na, Eyfel Kulesi'nden Yeraltı Mezarları'na, Paris'i sokak sokak keşfe çıkıyorsun. Her gün, aynı saatte aynı yemeği yiyorsun. Garları, müzeleri geziyorsun. Kahveni aynı kahvede içiyorsun. *Le Monde*'u beşle yedi arası okuyorsun.

Yatmadan önce giysilerini katlıyorsun. Her Cumartesi sabahı odanı baştan aşağı temizliyorsun. Her sabah yatağını yapıyor, tıraş oluyor, pembe plastik bir leğende çoraplarını yıkıyor, ayakkabılarını boyuyor, dişlerini fırçalıyor, fincanını yıkıyor, kuruluyor ve etajerin üzerinde aynı yere koyuyorsun. Her sabah, aynı dakikada, aynı yerde, aynı şekilde, günlük Gauloises paketinin zamlı şeridini açıyorsun.

Odanın düzeni. Zamanının kullanımı. Kendine çocukça yasaklar koyuyorsun. Yürürken, kaldırımların kenarındaki kaldırım taşlarının kesişme çizgisine basmıyorsun. Kavşaklardaki yön işaretlerine, park yasağı levhalarına uyuyorsun. Geç kalmaya ya da erken gelmeye tahammül edemiyorsun. Sigaralarını da her kırk beş dakikada bir yakmayı istersin.

Sanki her an, gösterdiğin en ufak gevşekliğin seni hemen çok ötelere sürüklemesini bekliyormuş gibisin.

Sanki her an, kendine şöyle demek ihtiyacını duyuyormuş gibisin: Bu böyle, çünkü ben böyle istedim; ben böyle istedim yoksa ölürüm.

BAZEN, gecelerce, dar sedirin üzerine uzanıp çatı penceresinden sızan soluk ve dağınık ışıktan ve bu ışığı adeta düzenli aralıklarla canlandıran sigara ateşinin kızıl yansımalarından başka ışık olmadan, komşunun gidip gelişini dinliyorsun. Odalarınızı ayıran bölme öyle ince ki soluk alışını işitiyorsun neredeyse, terliklerini sürüyerek yürüdüğünü de işitiyorsun. Onun yürüyüşünü, yüzünü, ellerini, ne yaptığını, yaşını, düşüncelerini hayal etmeye çalışıyorsun sık sık. Onun hakkında hiçbir şey bilmiyorsun, onu hiç görmedin bile, olsa olsa bir gün onunla merdivende karşılaşmışsınızdır belki, geçebilsin diye duvara yapışmışsındır, ama bilmeden, o olduğunu kesin olarak söyleyemeden. Onu görmeye de çalışmıyorsun zaten, kattaki lavabonun musluğundan çaydanlığını doldurmak için sahanlığa çıktığını duyduğunda kapını aralamıyorsun, onu dinlemeyi, ona kendi istediğin biçimi vermeyi tercih ediyorsun. Tek bildiğin, odasında hareket edebildiğine göre, penceresine, yatağına, kapısına ya da dolaplarına ulaşabilmek için yer değiştirmek zorunda olduğuna göre, odasının seninkinden çok daha büyük olduğu; oysa sen odanın ortasından, sedirin aşağı yukarı dörtte üçü hizasından, adımını atmadan, elini uzatarak herhangi bir noktaya, pencereye, kapıya, küçük lavaboya, küçücük giysi dolabının durduğu köşeye, pembe plastik leğene, etajere ulaşabilirsin.

Boğuk boğuk öksürmesine, boğazını temizlemesine,

ayaklarını sürmesine bakılırsa yaşlı olmalı; yalnızlığını yaşlılığına bağlamak şart değil elbette, çünkü, senin gibi o da odasında kimseyle görüşmüyor, sanki binanın, bildiğin kadınlarla sadece ikinizin oturduğu bu son katı, bir zamanlar oraya ulaşmayı isteyebilecek olanların güvenliği açısından bir süredir kimi tehlikeler arz ediyormuş gibi; öte yandan sektirmeden, hatta daha da sıkı sıkıya uyguladığı günlük programı da yaşlılığına bağlamak şart değil; bu son nokta onun, yine biraz senin gibi, belli alışkanlıklara sahip bir adam –ama kuşkusuz, sende birazcık daha sakın biri– olduğu olasılığını kuvvetlendirir ancak. Her gün, Pazarları bile, öğleye doğru odasından çıkıyor ve hiç aksatmadan alacakaranlıkta geri geliyor, sanki kaza- zanç ya da keyif için yaptığı işi gün ışığına göre ayarlamış ve saati hesaba katmıyormuş gibi: Noel'e kadar her gün biraz daha erken döndü eve, şimdiyse her gün biraz daha geç dönüyor.

Onun satıcı olduğunu sanıyorsun; kravatlarını şemsiyenin içinde sergileyen bir kravat satıcısı, ya da belki de nasırları, lekeleri, siğilleri, varisleri yok eden mucizevi bir ilacın tanıtımcısı, ya da daha iyisi dört madeni ayak üstünde açık duran portatif bir valizden oluşan tezgâhında, Grands Boulevards'ın işsiz güçsüzlerine taraklar, çakmaklar, törpüler, güneş gözlükleri, koruyucu kılıflar, anahtarlıklar satan küçük bir tuhafiyeci. Bu tahmin esas olarak, odasında oturduğu zamanlar, –sanki her sabah gitmeden önce alması, her akşam günün bitiminde de yerine koyması gereken önemli bir görevi varmış gibi– sabah akşam asıl işinin çekmeceleri açmak ya da kapamaktan ya da açıp kapamaktan ibaret olmasına dayanıyor.

Belki de o açık valize ihtiyacı vardır, onu başucu masası yerine ya da yazı yazmak, yemek yemek için kullanıyordur. Onu biraz yapmacıklı, biraz gülünç şekilde hayal ediyorsun: Valizinin üzerine, eski varlıklı günlerden kalan işlemeli bir örtü, adi mumların yerleştirildiği değersiz bir şamdan, belki de sattıklarıyla eş bir sofrta takımı, yani pembe plastik bir tabakla maşrapadan ve içiçe geçen –kaşık çatalın izini taşıyor,

çatal bıçağını, bu üç parçanın üzerine, çatalla bıçağın içinden geçip kaşığa raptedilen sahte yaka düğmesi biçiminde bir perçin çivisiyle deri bir halka tutturulmuş– alüminyum çatal bıçaklardan oluşan bir sofrta takımı koyuyor; sanki, sonuç olarak varolduğundan emin olunamayan bu valiz, zihninin garip bir oyunuyla hem gündüz vakti tuhafiyeci tezgâhı, hem de akşamleyin piknik çantası olabilirmiş gibi. Oysa komşunun yemek yediğı bile kesin değıl, sevmesi en muhtemel yiyecek olan sakatatların, koç yumurtalarının cızırdadığını duymuyor, kokusunu da almıyorsun. Az çok emin olduğı tek şey, çaydanlığını sahanlıktaki musluktan dolduracağı (çünkü odası her ne kadar seninkinden büyükse de, akar suyu yok) ve çaydanlığı, ne şekilde çalıştığını bilmediğı, ama çaydanlığın ısıklık çalması, yani suyun kaynaması için geçen süreye bakılırsa modeli oldukça ilkel olan bir ocağın üzerine koyacağı.

Sen istediğın kadar dinle, kulak kabart, kulağını duvara daya, sonuçta, hemen hemen hiçbir şey bilmiyorsun. Algılarının kesinliğı arttıkça, yorumlarının doğruluğı azalıyor gibi. Her dakika çekmeceleri açtığına ya da kapadığına hiç kuşku yok, ama bu bile kanıtlanmış değıl, sözgelişi bilmediğı bir amaçla, ya da sadece seni yanıltmak için iki tahta parçasını birbirine sürtüyor olabilir pekâlâ, ya da bir veya birkaç çekmeceyi gerçekten açıp kapıyordur, ama öylesine, yani içine bir şey koymadan, bir şey çıkartmadan, sadece gürültü yapmak için ya da açılıp kapanan çekmecelerin çıkardığı gürültü hoşuna gittiğı için. Kuşkusuz her gün öğleye doğru dışarı çıkıyor, ama bundan emin olabilmek için her an orada olmak gerekir ki sen değılsin, aynı şekilde daha o dönmeden, alacakaranlıkta dışarı çıktığın da oluyor bazen; belki de çıkar gibi yapıyor, birkaç basamak iniyor ve öyle usulca geri çıkıyor ki, tüm çabalarına rağmen, varlığını algılayamıyorsun. Kuşkusuz

sahanlıktan su dolduruyor, su kaynadığında kuşkusuz çaydanlığı ısıtık çalıyor; ama ısıtık çalan belki de odur, nereden bileceksin?

Oysa bazen, yaşamı sana ait oluyor, gürültüleri senin oluyor, madem ki onları dinliyor, bekliyorsun, madem ki onlar seni hayatta tutuyorlar, tıpkı su damlası gibi, Saint-Roch'un çanları, sokağın, şehrin gürültüleri gibi. Yanılıyor, yanılmıyor ya da uyduruyor olmana pek aldırmıyorsun. Portatif valizi, tarakları, çakmakları, güneş gözlükleriyle senin onu tuhafiyeci yapman tuhafiyeci olması için yeterli. Yaşamasına izin verdiğin küçük hayatı yaşıyor; algı alanından çıkar çıkmaz yok olarak, uykun gelir gelmez ölerек, geri kalan zamanda çaydanlığına su doldurmaya, öksürmeye, ayaklarını sürümeye, çekmeceleri açıp kapamaya mahkûm olarak.

Ama belki de bilmeden, sırt sırta sessiz bir yaşamda sen de ona aitsindir. Belki o da senin gibidir, sen nasıl onun öksürüğünü, ısıklarını, çekmece gürültülerini kolluyorsan, belki onun için de senin etajerin üzerine koyduğun fincanın sesi, alıp alıp bıraktığın gazetelerin hışırtısı, dar sedirin üzerinde yerlerine yerleştirdiğin oyun kâğıtlarının kayışı, su seslerin, soluğun, su damlasıyla, çanla, sokak ve şehrin gürültüleriyle birlikte, akan zamanın, süreduran yaşamın kalın dokusunu oluşturuyordur. Belki de umutsuzca seni tanımaya çalışıyor, algıladığı her işareti sonu gelmez biçimde yorumluyordur. Gazeteleri buruşturan sen, dışarı çıkmadan günlerce odanda kalan ya da odana dönmeden günlerce dışarda kalan sen kim-sin, ne yapıyorsun?

Ama o kadar az gürültü yapıyorsun ki! Ancak senin varlığını ortaya çıkarabilir; eğer varlığına dikkat ediyorsa bunun nedeni korkması, senin onu endişelendirmendir: Asla tam anlamıyla korunaklı olmayan yeraltı ininde saklanan yaşlı porsuk gibidir, yakınında bir yerlerde bir gürültü duyan, ancak bu gürültünün, hiç çoğalmayan fakat hiç de azalmayan, hiç kesilmeyen bu gürültünün yerini bir türlü tam olarak saptayamayan o yaşlı porsuk gibi. Kendini korumaya çalışır, sana ace-mice tuzaklar kurmaya kalkışır, seni güçlü olduğuna, senden korkup titremediğine inandırmaya çalışır: Ama öyle yaşlıdır ki! Servetini tekrar tekrar saymaktan, ikide bir onu sakladığı yeri değiştirmekten başka bir şeye gücü yetmez.

Onun gözünü boyadığına, onu sahiden korkuttuğuna inanmak bazen hoşuna gitmiyor değil; aptal: Olabildiğince uzun süre sessiz kalmaya zorluyorsun kendini; ya da küçük bir odun parçasıyla, bir törpüyle, bir kalemle, odalarınızı ayıran bölmenin üst kısmını tıkırdatarak, küçücük ve sinir bozucu bir ses çıkarıyorsun.

Ya da, tersine, içini aniden bir sempati kaplıyor ve yumruğunla duvarlara vurarak ona yardımsever mesajlar yollama hevesine kapılıyorsun; A için bir kere, B için iki kere...

ARTIK SIĞINAĞIN KALMADI. Korkuyorsun; yağmurun, saatlerin, araba selinin, yaşamın, insanların, dünyanın, her şeyin durmasını bekliyorsun; her şeyin yıkılmasını bekliyorsun; surların, kulelerin, döşemelerle tavanların; erkeklerin, kadınların, yaşlıların, çocukların, köpeklerin, atların, kuşların felce, vebaya, saraya yakalanıp bir bir yere yıkılmasını, mermerin ufalanmasını, ahşabın toz haline gelmesini, evlerin sessizce yerle bir olmasını, tufanı andıran yağmurların yağlıboya resimleri eritmesini, yüzyıllık dolapları geçme yerlerinden ayırmasını, kumaşları lime lime etmesini, gazetelerin mürekkebi ni akıtmasını, için için yanan bir ateşin merdivenlerin basamaklarını kemirmesini, sokakların tam ortadan yarılarak labirenti andıran fırın gibi açık lağımları ortaya çıkararak çökmesini, pasın ve sisin şehri kaplamasını bekliyorsun.

Bazen, uykunun seni saran yavaş bir ölüm, hem tatlı hem de korkunç bir anestezi, canlı dokuların bir bölümünün mutlu ölümü olduğunu düşünüyorsun. Soğuk, bacaklarından kollarından yukarı çıkıyor, ağır ağır seni uyuşturuyor, felce uğrattıyor. Ayak parmağın uzaktaki bir dağ, bacağın bir nehir, yanağın yastığın olmuş, bütününüyle başparmağına yerleşmişsin, eriyorsun, kum gibi, civa gibi akıyorsun. Bir kum tanesinden, kuruyup büzüşmüş bir cüceden, kassız, kemiksiz, bacaksız, kol-

suz, boyunsuz, elleriyle ayakları birbirine karışmış küçücük kof bir nesneden başka bir şey değilsin; bir de seni yutan kocaman dudaklar.

Sınırsızca büyüyorsun, patlıyorsun, ölüyorsun, çatlamış, taşlaşmış olarak: dizlerin sert taşlar, kaval kemiklerin çelik çubuklar, karnın bir buzdağı, cinsel organın yanan bir hamam, kalbin bir kazan. Başın sise bürünmüş geniş bir fundalık, hafif tüller, kalın örtüler, ağır palto...

KAŞLARIN KALKIYOR, çatılıyor; alnın kırışabiliyor, gözlerin dimdik sana bakıyor. Ağzın açılıp kapanıyor.

Aynada dikkatle kendine bakıyorsun, kendini yakından incelediğinde, yüzünü bildiğinden daha iyi durumda buluyorsun (doğru, akşam ışığı var, ışık kaynağını da arkana almışsın, öyle ki sahiden aydınlanan tek şey kulaklarını kaplayan ayva tüyü). Duru bir yüz bu, biçimi uyumlu, çizgileri neredeyse güzel. Saçların, kaşların ve göz çukurlarının siyahı, canlı bir şeymiş gibi, bekleyiş içinde olan yüzün bütününden fışkırıyor. Bakışlar hiç de çökmüş değil, böyle bir şeyden eser yok, ama çocuksu da değil, inanılmaz ölçüde enerjik oldukları söylenebilir, tabii sadece gözlemci denmezse, tam da şu anda kendini gözlemlediğine ve kendini korkutmak istediğine göre.

Çatlak aynanda hangi sırları, yüzünde hangi hakikati arıyorsun? Bu yuvarlak, biraz topluca, hatta neredeyse şişkin surat, bu bitişik kaşlar, dudağın üzerindeki bu ufak yara izi, biraz patlak duran bu gözler, sarımtırak taşlarla kaplı, düzgün olmayan bu dişler, gözlerin altındaki, burnun üstündeki, şakakların altındaki bu yığınla çıkıntı: sivilceler, lekeler, siyah noktalar, siğiller, çıbanlar, üstlerinde birkaç kılın çıktığı bu si-

yahımtırak ya da kahverengimsi benler. Yakından bakınca, derinin şaşılacak kadar çizgilerle dolu, kınşık, delik deşik olduğunu seçebilirsin. Her bir gözeneği, her bir şişkinliği görebilirsin. Burun kanatlarına, dudaklarındaki çatlaklara, saç diplerine, gözlerinin akında kırmızı çizikler oluşturan çatlamış küçük damarlara bakıyor, onları dikkatle inceliyorsun.

Bazen bir ineğe benziyorsun. Patlak gözlerin karşılaştıkları şeylere hiç ilgi göstermiyor. Kendini aynada görüyorsun ve bu sende hiçbir duygu uyandırmıyor, düpedüz alışkanlıktan doğacak bir duygu bile. Deneyimlerin sana, yüzünün en güvenilir imgesi olarak tanımlamayı öğrettiği bu öküzümsü yansıma sana yakınlık duyar, seninle tanışmış gibi gözüküyor; sanki sahiden seni tanımazmış ya da tanırmış da hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermemeye dikkat edermiş gibi. Sana kızdığını ya da kafasından başka bir şey geçirdiğini ciddi olarak düşünemezsin. Sadece bir inek gibi, bir taş ya da su gibi, sana söyleyecek özel bir şeyi yok. Sana nezaket gereği bakıyor, çünkü sen de ona bakıyorsun.

Kendine Çinli havası vermek için gözlerinin ucunu yukarı doğru geriyorsun, gözler fırlamış, yüzünü buruşturuyorsun: çarpık ağızlı tek gözlü adam, dilini üst dudağının ya da alt dudağının altına kaydırmış maymun, çukura kaçmış yanaklar, şişirilmiş yanaklar; ama çatlak aynadaki inek, ister Çinli olsun ister yüzünü gözünü oynatsın, hiçbir şeye karışmıyor ve tepki göstermiyor. Uysallığı o denli apaçık ortada ki, seni önce rahatlatıyor sonra kaygılandırıyor, çünkü eninde sonunda bu iş can sıkıcı olmaya başlıyor. Bir insanın ya da bir kedinin karşısında gözlerini indirebilirsin, çünkü insan da kendi de sana bakarlar, çünkü bakışları bir silahtır (bakışın iyi niyetliliği ise belki de silahların en kötüsüdür; nefret bir şey yapamazken o, senin elinden silahını alan bir silah olur), buna karşılık, bir ağacın karşısında gözlerini indirmek kadar terbi-

yesizce bir hareket olamaz, aynı şekilde bir ineğin ya da aynada sana ait olan yansımanın karşısında.

Vaktiyle, New York'ta, Atlantik'in son dalgalarının gelip çarptığı kör kayaların birkaç yüz metre ötesinde, bir adam kendini ölüme terk etmişti. Bir kanun adamının yanında kâtiplik yapıyordu. Bir paravananın arkasında duran yazı masasında oturur, hiç kımıldamazdı. Zencefilli çöreklerle beslenirdi. Pencereden elini uzatsa neredeyse dokunabileceği karar-mış tuğlalardan bir duvara bakardı. Ondan herhangi bir şey yapmasını, bir metni yeniden okumasını ya da postaneye gitmesini istemek boşunaydı. Ne tehditler ne de ricalar etki ederdi ona. Sonunda, hemen hemen kör oldu. Onu kovmak zorunda kaldılar. Binanın merdivenlerine yerleşti. Onu içeri tıktırdılar, o da hapishanenin avlusunda oturdu ve önüne konan yemeklere el sürmedi.

ÖLMEDİN; daha aklı başında biri de olmadın.

Gözlerini kavurucu güneşe çevirmedin.

İkinci sınıf iki yaşlı aktör seni aramaya gelmediler, sana yapışıp üçünüzden ikisini ortadan kaldırmadan birinizi yok edemeyecekleri bir bütün oluşturmadılar seninle.

Bağışlayıcı yanardağlar seninle ilgilenmediler.

İnsan ne harikulâde bir buluş! Isınsın diye ellerine, soğusun diye de çorbasına üfleyebilir. Çok tiksindirmiyorsa bir kınkanatlıyı başparmağıyla işaret parmağı arasında hafifçe tutabilir. Bitki yetiştirebilir, besinini, giyimini, kimi ilâçları, hatta kötü kokusunu gizlemeye yarayacak parfümleri onlardan sağlayabilir. Madenleri dövüp kapacak yapabilir (bir maymunun yapamayacağı bir şeydir bu).

Büyüklüğü, çektiğin acı nice örnek hikâyede yüceltiliyor. Nice Robinson'lar, Roquentin'ler, Meursault'lar, Leverkühn'ler!* İyi şeyler, güzel görüntüler, yalanlar. Doğru değil bu. Hiçbir şey öğrenmedin, tanıklık edemezsin. Doğru değil

* Sırasıyla D. Defoe'nun *Robinson Crusoe*'sunun, J. P. Sartre'ın *Bulantı*'sının, A. Camus'nün *Yabancı*'sının, T. Mann'ın *Doktor Faustus*'unun baş kişileri. (ç.n.)

bu, inanma onlara, kurbanlara, kahramanlara, serüvencilere inanma!

Sadece aptallar İnsan'dan, Hayvan'dan, Kaos'tan alay etmeden söz ediyorlar hâlâ. Böceklerin en önemsizi bile hayatta kalabilmek için, bir Şirket'in saat/hız denemelerinin kurbanı olan, üstelik o şirkette çalışmaktan gurur da duyan ve artık adı sanı unutulmuş bir havacının, dünyanın en yüksek dağı bile olmayan bir dağı aşmak için sarfettiği enerjiden daha fazla değilse bile, ona yakın bir enerji sarfeder.

Fare, labirentinde hakiki hünerler gösterebilir: Yemini alabilmek için basmak zorunda olduğu pedalları bir piyanonun ya da bir orgun klavyesine akıllıca bağlamak yoluyla hayvanın "İsa sevincim daim olsun"u doğru olarak çalması sağlanabilir; onun bundan sonsuz bir zevk aldığını düşünmemize de hiçbir engel yoktur.

Oysa sen, zavallı Dedalus,* senin labirentin yoktu. Sahte mahkûm, senin kapın açıktı. Ne kapının önünde nöbetçi duruyordu, ne dehlizin sonunda nöbetçi şefi, ne de bahçenin küçük kapısında Engizisyon Yargıcı.

Dibe ulaşmak, hiçbir anlam taşımaz. Ne umutsuzluğun dibine, ne nefretin dibine, ne alkole bağlı düşüşün, ne de ki-birli yalnızlığın dibine. Ayağını dibe kuvvetle çarparak su yüzüne çıkan dalgıcın aşırı güzel imgesi, gerektiğinde kendine, düşen kişinin her türlü saygıya hak kazandığını hatırlatman içindir: Tanrı'nın bağışlayıcılığı, yiyecek bahşettiği yeryüzü ve gökyüzü sakinlerine ulaştığı gibi, ona da ulaşır. Günahkâr adamlar tıpkı balıkadamlar gibi, günâhlarının bağışlanması için yaratılmışlardır.

* Girit'teki labirentin kurucusu olan Yunan mimarı. (ç.n.)

Ama hiçbir gezgin Rachel,* Pequod'nun mucize kabilinden korunan enkazının üzerinde bir yetim olarak sen de gelip tanıklık edesin diye yardım elini uzatmadı sana.

Annen giysilerini onarmadı. Milyonuncu kez, ne deneyimin gerçekliğini aramak, ne de ruhunun örsünde soyunun yaratılmamış bilincini dövmek için çıkıyorsun yola.

Geçmiş çağlardaki atalarından, zanaatçilerden hiçbirisi ne bugün ne de başka zaman eşlik edecek sana.

Yalnızlığın bir şey öğretmediğinden, kayıtsızlığın bir şey öğretmediğinden başka hiçbir şey öğrenmedin. Bu bir aldatmacaydı, göz alıcı ve tuzaklı bir yanılsamaydı. Yalnızdın, hepsi bu, ve kendini korumak istiyordun; dünyayla senin arandaki köprüler sonsuza dek atılsın istiyordun. Ama sen bir hiçsin, dünya ise öyle kocaman bir sözcük ki: Büyük bir şehirde başıboş dolaşmaktan, birkaç kilometre uzunluğundaki cepheler, vitrinler, parklar ve rıhtımlar boyunca yürümekten başka bir şey yapmadın hiç.

Kayıtsızlık işe yaramaz. İsteyebilir ya da istemeyebilirsin, ne fark eder! Bir parti tilt oynamak ya da oynamamak; nasıl olsa biri aygıtın deliğine bir yirmibeşlik atacaktır. Her gün aynı yemeği yemekle kararlı bir hareket yaptığını sanabilirsin. Ne var ki reddedişin işe yaramaz. Yansızlığın hiçbir anlam taşımaz. Cansızlığın öfken kadar abes.

* Eski Ahit'te Jacob'un karısı, Herman Melville'in *Moby Dick* romanında, Pequod adlı geminin karşılaştığı bir başka geminin adı. (ç.n.)

Kayıtsız bir halde caddelerden geçtiğini, yürüdüğünü, şehirde ikide bir yön değiştirdiğini, kalabalıkların yolunu izlediğini, gölgelerin ve çatlakların oyununu kavradığını, çözdüğünü sanıyorsun.

Ne var ki hiçbir şey olmadı: hiçbir mucize, hiçbir patlama.

Birbiri ardınca sıralanan her bir gün, gülünç çabalarındaki ikiyüzlülüğü ortaya sermekten, sabrını aşındırmaktan başka işe yaramadı. Zamanın tamamen durması gerekirdi, ne var ki hiç kimse zamana karşı savaşacak kadar güçlü değil. Hile yapabildin, zaman kırıntıları, saniyeler kazanabildin: Ama Saint-Roch'un çanları, Pyramides sokağıyla Saint-Honoré sokağının kavşağındaki trafik ışıkları, sahanlıktaki musluktan damlayan su damlasının tahmin edilebilir düşüşü, saatleri, dakikaları, günleri ve mevsimleri ölçmeyi hiçbir zaman durdurmadılar. Zamanı unuttur gibi yapabildin, geceleyin yürüyüp gündüz uyuyabildin: Ama onu hiçbir zaman tamamen aldatamadın.

Uzunca bir süre kendine sığınaklar kurup yıktın: düzen ya da eylemsizlik, başıboş sürüklenme ya da uyku, geceleyin devriye gezmeler, yansız anlar, gölgelerin ve ışıkların kaçışı. Daha uzun bir süre kendine yalan söylemeyi, kendini sersemleştirmeyi, kendi oyununa gelmeyi sürdürebilirsin belki. Ama oyun bitti, büyük şenlik, ertelenmiş yaşamın yalancı sarhoşluğu bitti. Dünya yerinden kıpırdamadı ve sen değişmedin. Kayıtsızlık seni farklı kılmadı.

Ölmedin. Delirmedin.

Felaketler yoktur, başka yerededirler. Ufacık bir belâ seni kurtarmaya yeterdi belki de: Her şeyini kaybederdin, savunacak bir şeyin olurdu, ikna etmek için, duygulandırmak için

söyleyecek sözcüklerin olurdu. Ama sen hasta bile değilsin. Ne gündüzlerin ne de gecelerin tehlikede, gözlerin görüyor, ellerin titremiyor, nabzın düzenli, kalbin çarpıyor. Eğer çirkin olsaydın, belki çirkinliğin gözalıcı olurdu, oysa çirkin bile değilsin, ne kambursun, ne kekeme, ne çolak, ne de kötürüm, topal bile değilsin.

Hiçbir uğursuzluk dolaşmıyor başında. Bir ucubesin belki, ama bir cehennem ucubesi değil. Kıvranmaya, ulumaya ihtiyacın yok. Hiçbir sınama beklemiyor seni, hiçbir Sisypheos kayası, hiçbir kupa hemen elinden alınmak üzere sana sunulmayacak, hiçbir karga göz yuvarlarına göz dikmedi, hiçbir akbaba sabah, öğle ve akşam gelip senin karaciğerini didiklemek gibi sıkıcı ve tatsız bir işi başına almayı düşünmedi. Yargıçlarının önünde af dileyerek, merhamet dilenerek sürünmek zorunda değilsin. Kimse seni mahkûm etmiyor, suç da işlemedin. Kimse sana bakışlarını derhal iğrenerek çevirmek üzere bakmıyor.

Her şeyi gözetip kollayan zaman, sana rağmen çözümü açıkladı.

Cevabı bilen zaman akmaya devam etti.

Yine böyle bir günde, biraz daha önce, biraz daha sonra, her şey yeniden başlıyor, her şey başlıyor, her şey devam ediyor.

Düş gören bir adam gibi konuşmaktan vazgeç.

Bak! Onlara bak. Oradalar, binlerce ve binlerce sessiz nöbetçi, hareketsiz Dünyalı, rıhtımlar, kıyıları boyunca, Clichy Meydanı'nın yağmurdan yıkanmış kaldırımları boyunca dikip duruyorlar, okyanus hayalleri kurarak, dalga serpintilerini, gelgitlerin akınını, deniz kuşlarının boğuk çığlıklarını bekliyorlar.

Hayır. Sen artık dünyanın adsız efendisi, tarihin üzerinde hiçbir etki yapmadığı kişi, yağmurun yağışını hissetmeyen, gecenin gelişini görmeyen kişi değilsin. Sen artık ulaşılmaz, duru, saydam değilsin. Korkuyorsun. Bekliyorsun. Clichy Meydanı'nda yağmurun dinmesini bekliyorsun.

—

YAYINCININ NOTU

Bu romanın otobiyografik olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Kısa bir hatırlatma yapacak olursak, Georges Perec 1936 yılında Fransa'ya göçmüş Polonya Yahudisi bir ailenin oğlu olarak Paris'te doğmuştur. Babası Icek Judko Perec II. Dünya Savaşı'nın hemen başında cephede, annesi Cyrla Perec ise tahminen 1943 başlarında Auschwitz toplama kampında ölmüştür. Ayrıca üç aile büyüğünü de toplama kamplarında kaybetmiştir.

Perec adlandırılmayan bu dönemi çocukken, "uyanık uyurgezer, gören kör" olarak yaşamıştır. Belki de romanda anlattığı gibi kişiliğini oluşturan acı, kaynağının dile getirilmesine izin veremeyen türdendi. *Uyuyan Adam*'da bu geçmişin hiç sözü edilmez. Ama bir yandan belleğin reddedilmesi ("belleksiz, korkusuz olmak"), öte yandan aynı bellekle yaşam dışı bir yerde, düşlerde çakışma isteği; şehri bir getto gibi yaşayıp kendini gezgin bir Yahudi'ye çevirmek; insanların hep uzağında olup onların içine hiç karışmamak romanın temel örgüsünü oluşturur.

Romanda sıradan adlar arasında sayılıveren, Gestapo'nun işkence yuvasının yer aldığı Pompe sokağı, Gestapo merkezinin bulunduğu Saussaies sokağı, Nazi işbirlikçilerinin elindeki İçişleri Bakanlığı'nın bulunduğu Beauvau Meydanı; sarı yıldız takarak teşhir edilen Yahudileri çağırtıran ve toplum dışıları betimlemekte kullanılan "görünmez yıldız taşıyıcıları" sözleri; "tarihin üzerinde artık etki yapmadığı kişi" olmak; "yıldıza dönüşüp üzerine atlayan panter başı" gibi görüntü ve sözcükler, bize romanın bir de yazarın kişisel tarihi açısından okunabileceği izlenimini verdi. Nitekim 1974'te romandan kalkarak Bernard Queysanne'la birlikte çektiği filmin baş oyuncusu için Perec'in söyledikleri de bu konuda bir ipucu vermektedir: "Jacques Spiesser, üst dudağında tıpkı benimkine benzer bir yara taşıyordu. Bu basit bir tesadüften başka bir şey değildi, ama benim için belirleyici oldu."

Bununla birlikte okurun romana bakışını koşullandırmamak için bu notu kitabın sonuna koymayı yeğledik.

*Georges Perec'ten,
acı, umut ve doğruluğa
dair bir roman...*

İnsanlardan nefret ettiğin anlamına gelmez bu, ne diye onlardan nefret edesin ki? Ne diye kendinden nefret edesin ki? Keşke insan türüne ait olmak, o dayanılmaz ve sağır edici gürültüyü de beraberinde getirmeseydi; keşke hayvanlar âleminden çıkıp aşılın o birkaç gülünç adımın bedeli, sözcüklerin, büyük tasarıların, büyük atılımların o dinmek bilmeyen hazımsızlığı olmasaydı! Karşı karşıya getirilebilen başparmaklara, iki ayak üstünde duruşa, omuzlar üzerinde başın yarım dönüşüne fazla ağır bir bedel bu. Yaşam denen bu kazan, bu fırın, bu ızgara, bu milyarlarca uyarı, kışkırtma, tembih, coşkunluk, bu bitmek bilmeyen baskı ortamı, bu sonsuz üretme, ezme, yutma, engelleri aşma, durmadan ve yeniden baştan yaratma makinesi, senin değersiz varoluşunun her gününü, her saatini yönetmek isteyen bu yumuşak deşet.

Metis Edebiyat
ISBN 975-342-279-2

İnternet Satışı: www.idealix.com

METİS YAYINLARI, İPEK SOKAK NO. 9, 80060 BEYOĞLU, İSTANBUL